

ותרגז הארץ

אודות החוברת 'ותשקוט הארץ'

ניסן תשע"א

תוכן הענינים:

פרק א' – רפורמה בדין 'דת יהודית'!?!.....3
פרק ב' – יסוד הצניעות.....7
פרק ג' – כך נוהגים 'כולם'... 17.....
פרק ד' – טעם דין כיסוי הראש.....21
פרק ה' – פאות זמנינו.....24
פרק ו' – כיסוי הראש במטפחת.....34
פרק ז' – סוגיית פאה נכרית.....43

תגובות והערות ניתן לשלוח

לת.ד. 57375 ירושלים, או לפקס: 1532-5378098.

המעונין לתרום עבור פעילות לחיזוק הצניעות

יוכל להשאיר הודעה בטל': 02-5378098.

יו"ל לרפואת מורינו רה"י הג"ר דוד יצחק בן מרים בתושח"י

כסליו תשע"א

הקדמה קצרה

אמר הכותב: הגיעה לידי חוברת בשם 'ותשקוט הארץ' בענין "ייסודות המנהג הקדום של חב"ש פאה נכרית צנועה", מאת אחד מתושבי רכסים, ונתבקשתי להשיב תשובה לכותב המאמר. מה אדבר ומה אומר, אין לי זמן ואין לי רצון להשיב וכמו שאמרו 'אל תען כסיל', אך רעיוני הציקוני ואמרתי לנפשי כי כשם שאילו היו מבזים את גדול הדור לא הייתי שותק, גם בנושא הצניעות שהוא בדורנו בבחינת 'מת מצוה' אשר הכל צריכים להיות קרוביו, מדוע אשקוט כאשר מבזים ורומסים כל חלקה טובה שנשארה לפליטה, כפי שנעשה בחוברת הנ"ל, דבר שלא נעשה מדורות עולם ולא נשמעו טענות כאלו בתוך מחנה החרדים מעולם. ורק למען כבוד שמים אמרתי להשתדל להשיב כפי מיסת הפנאי שבידי. אולם כשקרבתי אל המלאכה נוכחתי לראות כי אם אעמוד על כל פרט וטעות בחוברת אצטרך לכתוב ספר עב כרס פי כמה וכמה מהמאמר הקטן הזה [ותשקוט הארץ] המכיל כחמישים עמודים בלבד, אבל בכל זאת אמרתי לנפשי 'לא עליך המלאכה לגמור', ואת שבכוחי ובאפשרותי אעשה למען כבוד שמים, וזה החלי בעזרת צורי וגואלי. וידע הקורא כי אין בכוונתי לבזות אף אחד מישראל ח"ו ואם יישמע איזה זלזול בכבוד מישוהו, ידע כי אין הדברים כלפי אדם מסוים אלא כלפי תופעה או כלפי טענה, ורק מתוך כאב ליבי על מצב הצניעות בדורנו היורד פלאים הנני יוצא מגדרי. ויהי רצון שלא נכשל בדבר הלכה וירבה כבוד שמים ותקרב הגאולה השלימה.

פרק א'

רפורמה בדין 'דת יהודית'!?

א. בעמ' 9 כתב בעל החוברת: "הראשונים 'תלו' את ענייני דת יהודית במנהג הנשים הצנועות", דהיינו שדיני דת יהודית תלויים כפי הנהגת נשי אותו המקום, וסילף את דברי קודשם של רבותינו הראשונים כמלאכים - רש"י, רשב"א, רמב"ם, רמב"ן, שיטמ"ק, ועוד (עי' להלן). לאורך כל המאמר תולה בעל החוברת את דין דת יהודית כפי מנהג המקום והזמן, ובעמ' 10 הסיק מסקנה חסרת אחריות: "מאחר והגדרת העוברת על דת יהודית נתלתה במנהג הנשים ולא נמסרה כתקנה קבועה, ניתן להניח שאם ביום מן הימים ישתנו הרגלי הנשים הצנועות מכפי שהיה בזמן חז"ל - ייקבעו מנהגים אלו כתקן מחייב לכל הנשים בין לחומרא ובין לקולא". ובהערה שם כתב באריכות כי אפילו דברים שהוזכרו להדיא במשנה ובגמ' כאיסור דת יהודית, אינם קביעה מחייבת לכל הדורות אלא הם תלויים במנהגי המקומות והזמנים השונים, [ורצה לתלות את שיבושו בדברי הרמב"ם], וכן בעמ' 12 כתב: "קיבלתי מרבתי (אשר עדיין לא נודע מי הם אותם 'רבנים' נסתרים...) שהנהגות הצניעות משתנות מדור לדור וממקום למקום לפי דפוסי המקובל".

וכן בעמ' 31 השיג על הפמ"ג שכתב שדת יהודית אינה משתנה, וז"ל: "אינו סובר [הפמ"ג] שיכולה [דת יהודית] להשתנות לפי שינוי התקופות, ובזאת כנראה שלא נהגו כמותו כל בית ישראל ששינו ממנהגם וכבר אינן לבושות רדיד".

כמו כן בהמשך החוברת כתב כי כשם שמטפחת היא שינוי מדין דת יהודית ומותרת, כך גם פאה יכולה להיות שינוי מדת יהודית ומותרת, והסיק כי גם אם יש איסור מפורש מדינא דגמ' דאסור לצאת בפאה לרה"ר מדין דת יהודית, מ"מ שרי בזמנינו, כיון שכך המנהג בזמנינו ומקומינו, וכמו שכתב בעמ' 50: "גם להסבר מוסף הערוך בירושלמי (דאסור לצאת לרה"ר בפאה מגולה מדין דת יהודית), אין כאן 'גזירה' שלא לחבוש פאה ברחוב אלא כל שאמרו הוא שאינו מנהג 'דת יהודית', אך לאחר שחבישת הפאה הפכה למנהג מקובל אצל הנשים הצנועות פשוט שאין החובשת אותה נחשבת עוברת על דת". וממילא לפי דבריו אין שום ענין להוכיח מהגמ' שמותר לצאת בפאה מגולה לרה"ר, כיון שהיום אין ההיתר של פאה נכרית מסתמך על ה'שלטי גבורים' או הרמ"א אלא ההיתר 'נעשה מאליה' ע"י 'מנהג' הנשים הכשרות. וז"ל בעל החוברת בעמ' 43: "גם אם נפרש שהש"ג התכוין להתיר חבישת פאה רק בחצר (ולא ברה"ר), אין בזה חשיבות לגבינו, שהרי ההיתר אצלנו אינו מתבסס עליו כי הרי היום מנהג הנשים הצנועות לחבוש פאה". וכן בעמ' 18 כתב: "אין צורך להסתמך דוקא על הש"ג, הדרכי משה או הפמ"ג, אלא מאחר והפאה הפכה גם לנחלת נשים המוחזקות בצניעות וכו', וכלל אין חשיבות לעובדה שהפמ"ג חזר בו". ע"כ דבריו המעלים הבל, סליחה על הביטוי.

ב. ראשית נעסוק בקצרה במה שכתב בעל החוברת ש'המנהג הרווח' היום לכסות את הראש במטפחת ולא ברדיד הוא שינוי של דת יהודית מדינא דגמ', וכביכול על ידי זה 'הוכרע' להלכה כי דת יהודית ניתנת לשינוי לפי המקומות ח"ו.

הנה **כיסוי ראש במטפחת הינו הכיסוי המקורי מדינא דגמ'**, דבגמ' (כתובות עב:) לא נזכר כלל שיש חיוב רדיד מדת יהודית, רק נזכר שם בגמ' שכיסוי ראש בקלתה הוא אסור מדת יהודית, ויקלתה' ביארו הראשונים (ע"י שטמ"ק בשם רש"י מהדו"ק) שהוא כיסוי עם חורים, שהשיער נראה מבעד לחורים, ומבואר שיציאה לרה"ר בכסוי ראש מלא ללא חורים אינה עבירה על דת יהודית. ומטפחת הנזכרת לאיסור ברמב"ם ובשו"ע (אה"ע קטו), כבר ביאר **הב"ח** שם וז"ל: "ומדברי הרמב"ם נראה דפירש קלתה היא **מטפחת שיש בה נקבים** כנקבי הסל", וכ"כ **התשובה מאהבה** סי' מח וז"ל: "המטפחת שנקט הרמב"ם היא נמי מעשה רשת כמו סל, **ומטפחת וקלתה אחת היא**, שאינן מכסים כל הראש והשערות נראות מתחתיה". וכ"כ **באג"מ** (אה"ע ח"א סי' נח) וז"ל: "יוגם להרמב"ם דלא סגי במטפחת לבד וכו', פשוט שהוא משום שמטפחת לא סגי משום שהוא כיסוי דק או שיש בו נקבים כנקבי הסל וכו', אבל אם היה כיסוי טוב אף שהוא בגד אחד סגי". וכן דעת מרן **הגרי"ש אלישיב** שליט"א, דמדין דת יהודית הנוצר בגמ' ובשו"ע סגי בכיסוי ראש במטפחת בלבד, כמבואר במכתב תלמידו הגאון הגדול רבי משה מרדכי קארפ שליט"א (אדר תשנ"ו) וז"ל (סעיף ד): "בענין שני כיסויים, דעת מרן שליט"א, שאין עניין זה של ב' כיסויים, רק כאשר הראשון מכסה במקצת ועדיין מגולה קצת, ואז צריך עוד כיסוי לכסות לגמרי את השערות, אבל כשהכיסוי הראשון מכסה היטב כל השערות, דעתו

שאינן צריך שני כיסויים, וכדעת התשובה מאהבה ועוד שאין השערות צריכים כלי בתוך כלי, ושכן מוכח למעניין בסוגיא בכתובות וברמב"ם".

[כמו"כ במסכת שבת (פרק במה אשה) לא נזכר כלל שכיסו את הראש ברדיד, אלא נזכר שיצאו לרה"ר ב'שבכה', ושבכה הוא כסוי ראש כמו מטפחת, ועי' רש"י ריש פרק במה אשה ד"ה בזמן שכי' "אבל תפורין ליכא למיחש לאחוויו, שאינה נוטלת הסבכה מראשה ברה"ר שתגלה כל שערה", ומבואר דהשבכה היא כיסוי יחיד, שאם תטלנו תגלה כל שערה].

נמצינו למדים, כי כפי דעת גדולי הפוסקים וכן מוכח מהגמ', כסוי ראש במטפחת הוא כיסוי ראוי מדינא דגמ', ואין בזה משום עבירה על דת יהודית ח"ו. ולפי המבואר נמצא כי הנחת היסוד של בעל החוברת ד'הוכרע' בימינו כי דין דת יהודית ניתן לשינוי (מכוח זה שהיום לא מכסים את הראש ברדיד החופה את הגוף), הינה בטלה ומבוטלת מעיקרא. וכן מבואר בשעה"צ (סי' ע"ה סק"ה) דדין דת יהודית הנזכר בגמ' כתובות (דף עב) אינו ניתן לשינוי אפילו אם כולן ילכו כך ח"ו, וכ"כ בשו"ת תשורת ש"י (סימן תק"ע) עי"ש. וראה עוד 'שבילי דוד' (או"ח ב ב).

ג. ועתה, נרדה נא ונראה אחת לאחת, את כל ה'ראיות' שהמחבר דן הביא, ונוכח לראות בבירור כיצד המחבר דן ניסה לרמות בלשון חלקלקות ובדברי הבל, ושיקר במילתא דעבידא לאיגלווי.

1. בראש דבריו כתב (עמ' 9): "הראשונים והפוסקים תלו את ענייני דת יהודית במנהג הנשים הצנועות (רש"י [שנהגו בנות ישראל], שו"ת הרשב"א ה' רמז [עוברת על מה שנהגו היהודים לנהוג בנות ישראל בצניעות], רמב"ם אישות כ"ד י"ב [מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל], רמב"ן גיטין פט. [שלא נהגה כמנהג הצנועות], שיטמ"ק כתובות עב.) [...]"

הנה מחבר החוברת כותב שהראשונים 'תלו' את ענייני דת יהודית במנהג הנשים הצנועות, אולם בכל הראשונים שציין לא מובא, ולו ברמז, שדין דת יהודית הוא דבר 'תלוי' ועומד הניתן לשינוי, אלא הראשונים (רש"י, רשב"א, רמב"ן, ורמב"ם) בסה"כ הסבירו **מהו המקור** לדין דת יהודית, והוא - הנהגת הצניעות של בנות ישראל אע"ג שאינה כתובה מפורש בתורה, ולעולם אין דבר זה משתנה לקולא, אלא הן הלכות קבועות לדורי דורות ואינן ניתנות לשינוי (קרי - רפורמה) בשום דור ובשום מצב!

[איתא בגמ' מגילה (דף כח): "א"ר זירא בנות ישראל החמירו על עצמן אפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליו ז' נקיים", וכן נפסק להלכה (שו"ע יו"ד סימן קפג). והנה מקור הנהגה זו הוא בנות ישראל שהחמירו על עצמן לספור ז' נקיים אע"ג שאינן כתוב בתורה. ועתה, האם ניתן לומר שהנהגת חומרא זו 'תלויה' במנהג הנשים שבכל דור?! האם גם בהלכות נדה יאמר המחבר דן כי הגמ' והראשונים 'תלו' זאת במנהג הנשים ח"ו?! ודי בהערה זו].

2. בעמ' 9 הביא 'מקור' נוסף שדת יהודית תלויה במנהגי המקום: "מגן גבורים או"ח ע"ה שלה"ג ג". וכוונתו למה שכתב המגן גיבורים: "אם אין מנהג המקום כן שילכו הנשים בפא"י ודאי יש לאסור משום מראית העין כמ"ש זקנינו הגאון מוהר"י ז"ל, ואולי הוא גם כן בכלל דת יהודית". והנה המגן גיבורים רק אמר שאם יש מנהג שלא הולכים בפאה, אפשר שיש בזה משום דת יהודית, דלחומרא אמרינן דמנהג המקום גורם דין דת יהודית (כנזכר בשו"ת

החת"ס סימן לו), אולם המגן גיבורים לא הקיל לומר שדין דת יהודית 'תלוי' במנהג המקום גם לקולא, וכמו שרצה לטעון מחבר החוברת. ובזה נדחית ג"כ ראייתו מהחקל יצחק ומהטעם הנ"ל, ולא הארכנו כדי לא לכפול הדברים.

3. עוד כתב בעמ' 10 'להוכיח' שדין דת יהודית הנוכח בגמ' אינה תקנה קבועה בזה הלשון: "והרי כבר כתבו הראשונים (פיה"מ, מאירי) שדוגמאות המשנה הן רק דוגמאות".

והנה כוונתו למש"כ הרמב"ם בפיה"מ (כתובות פרק ז): "או שהיא טווה ונתנה ורד או הדס או רימון וכן הדומה לזה בגבות עיניה או על לחייה וכל כיוצא בזה מן הפריצות ומיעוט הצניעות". וכן המאירי (שם) כתב: "יכולם עניינים של צניעות ומתורת שהם דברים של פריצות ויוצאים מהם דרכים ושבילים לזנות... וכן כל כיוצא בזה". והנה המחבר דן הבין כי הראשונים הנ"ל כתבו 'וכן כל כיוצא בזה' לומר שהכל ניתן לשינוי בין לקולא בין לחומרא. אמנם הדבר ברור לכל מעיין ישר, שלא באו רבותינו לקצץ בדין דת יהודית אלא להוסיף, וביאור דבריהם הוא שכאן קבעו חז"ל 'בנין אבי', ללמד שכל ענין של פריצות, כל מעשה ולבוש שגורמים לאנשים להיכשל ולהרהר ועלולים להביא לעבירה - כלולים בדת יהודית, [נראה בחלקת מחוקק אה"ע קטו סק"י שכי' שכל הפירושים שנאמרו בראשונים בענין 'טווה ורד על פניה' הכל אמת וכולם נכונים להלכה, "שכל שהוא עזות היא עוברת על דת יהודית" עכ"ל], אך לא עלתה על ליבם לומר שהדבר ניתן לשינוי לקולא לפי המקום והזמן ח"ו. והדברים פשוטים וברורים.

4. בעמ' 10 כתב בעל החוברת 'להוכיח' משו"ת מהר"ם אלשקר (סימן ל"ה) דדת יהודית משתנה לקולא לפי המקום והזמן.

והנה המחבר דן נשען על הנחת יסוד רעוע כי המהר"ם אלשקר התיר לגלות שיער למרות שבזמן הגמ' היה הדבר אסור, ומכאן זה רצה להוכיח כי דין דת יהודית משתנה. וככל הנראה בעל החוברת לא ראה את תשובת מהר"ם אלשקר במקורה, והדבר גובל בחוצפה נוראה! הרי כל מי שפותח שו"ת מהר"ם אלשקר רואה בבירור כי המהר"ם אלשקר נסמך על פירוש הערוך בסוף פרק חזקת הבתים בענין צידעא ובת צידעא (מהר"ם אלשקר חזר שוב על ראייה זו גם בסוף תשובתו), נמצא כי המהר"ם אלשקר סובר כי **גם בזמן הגמרא** לא היה שום איסור בגילוי שיער זה, לא מדאורייתא ולא מדין דת יהודית, ומעולם לא עלה על דעתו של המהר"ם אלשקר להתיר דבר שנזכר בגמ' לאיסור! [ומאידך, החולקים על המהר"ם אלשקר סוברים כי מדינת דגמ' אסור לגלות שיער זה, עיין שדה חמד (מערכת הד' אות ג) שהאריך בזה. והנה לפי ההגדרה הטפשית של בעל החוברת אין מקום למחלוקת, אלא כל אחד ינהג כפי המקובל במקומו וזמנו 'ותשקוט הארץ'...] נמצא איפוא כי מהמהר"ם אלשקר אפילו אין ריח הוכחה שדין דת יהודית משתנה לקולא.

5. כמו כן, בעמ' הנ"ל כתב בעל החוברת: "מאחר והגדרת העוברת על דת יהודית 'נתלתה' במנהג הנשים ולא נמסרה כתקנה קבועה, ניתן להניח שאם ביום מן הימים ישתנו הרגלי הנשים הצנועות מכפי שהיה בזמן חז"ל - יקבעו מנהגים אלו כתקן מחייב לכל הנשים בין לחומרא ובין לקולא". והביא 'ראיה' שדין דת יהודית משתנה לקולא משו"ת אגרות משה (אה"ע א, קיד) שכתב כי פריעת ראש בזמנינו אינה נחשבת כפריצות כיון שהרבה נשים מזלזלות בזה.

ויש לתמוה: האם הנידון דומה לראיה? האם האג"מ מצדד בהגדרת הרפורמה ההלכתית שהמציא בעל החוברת דן שדין דת יהודית משתנה לקולא לפי הנהגת הנשים ה"צנועות"? ועוד, הניתן לקרוא לנשים פרועות ראש 'נשים צנועות'? לא מובן איזה סיוע רצה להביא מהאג"מ, האם רוצה לומר שבזמנינו ובמקומינו מותר לצאת בפרוע ראש מפני שכך המנהג?

6. עוד כתב בעמ' ה"ל: "וכן המנהג הרווח (שדת יהודית משתנה לפי מנהג המקום והזמן) בלי פוצה פה ללבוש בגדים בצבעים ובגזרות שלפני מאות שנים לא היה מקובל ללבושם [חצאית שאינה מגיעה לרצפה, צבעים שאינם כהים, גזרות צרות מעט], ואם מנהגי ימי קדם היו מחייבים את נשותינו ללא שינוי הרי שהיינו נאלצים שלא להניח בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה" ע"כ לשונו הטמא.

הנה מחבר החוברת קבע כי המנהג בזמנינו ללבוש בגדים שהם מעט צרים, קיבל 'תוקף הלכתי', מפני שכך כולן הולכות, לרבות הנשים ה'צנועות'. ולפי דבריו קשה: מדוע בשנת תשס"ז יצאו כל גדולי הדור לאסור את בגדי הטריקו והלייקרה ואת כל סוגי האריגים הנצמדים? הרי הדבר היה מקובל גם אצל הנשים ה'צנועות'? כמו כן יקשה עליו מדוע לפני ארבעים שנה יצאו כל גדולי ישראל נגד לבישת החצאיות הקצרות? הרי בזמנם כמעט כולן הלכו כך! מדוע לא הניחו להן להמשיך במנהגן?

[עוד יש להעיר על כך שהמחבר דן העיז פניו לזלזל בדיני דת יהודית המובאים להלכה בשו"ע, ולכנותם 'מנהגי ימי קדם', לשון המתאימה לפורקי העול למיניהם אשר קמו בדורות האחרונים].

ועל עצם הטענה שהיום לא הולכים כמו בזמנם, הנה יש דברים שהם רק לתוספת צניעות (כמנהג רדיד וכדו'), ובהם משתנה המנהג לפי המקומות (עיין פרישה אה"ע קטו ט). אבל יש דברים שהם פריצות גמורה - כגון מה שזכר להדיא בגמ' בכתובות (דף עב), וכן כיו"ב, דברים שמצד עצמם נחשבים כפריצות, [כגון בגדים קצרים, בגדים צמודים, פאות "מהדומות" ו"מהממות" וכו', פא"נ סתורת שיער (עי' שבט הלוי ח"א בהקדמה)], ובהם לא מהני מנהג, אפילו אם כולן ינהגו כן ח"ו.

פרק ב'

יסוד הצניעות

א. ועתה נבוא לנקודת 'יסוד הצניעות', אשר מחבר החוברת כתב דברים חדשניים בענין זה. לפני שנצטט את דבריו נקדים הקדמה קצרה: ידוע כי לפני כשמונים-תשעים שנה, היו משכילים שפירשו את התורה ללא קבלת חז"ל והם נקראים אנשי "ביקורת המקרא". והנה אותם כופרים טענו כי הם יודעים את התורה שבכתב לאמיתיה, וכי יש להם טענות חזקות על התורה שבעל פה, עפ"ל, ולאחר בירור קצר התברר כי הם לא יודעים דבר ולא חצי דבר אפילו בתורה שבכתב. ושמענו בשם אחד הרבנים כי מאד מתאים להם השם הזה 'מבקרי המקרא', מפני

שהם ערכו ביקור קצר, ישבו עם כוס תה ועוגה, ופירשו את התורה. מדוע אנו מספרים זאת, מפני שתופעה זו חוזרת על עצמה גם היום רק בשינוי מעט, שבעוד שימבקרי המקרא' היו כופרים, לעומת זאת 'מבקרי התלמוד' בימינו נמנים כיום כחלק בלתי נפרד מהציבור החרדי, כגון המחבר דנן וסייעתו. לקרוא ולא להאמין:

בעמ' 17 כתב בעל החוברת [בשם א. פולק, ירחון אור ישראל (כב)] דברים זרים ומוזרים: "מהות 'צניעות' ו'פריצות' אינה מצד הכשלת הגברים אלא מצד האשה, כפי שמצאנו עניני צניעות גם באדם הנמצא לבדו בחדרו - כי צניעות היא ענין פנימי של בוששה והנהגה בדרך עדינה... וברור שכשגברים רואים אותה יש בזה יותר עזות וחוסר צניעות מצידה, וממילא מאחר והאשה יודעת ששערה מכוסה בפאה לא אכפת לנו שהגברים אינם יודעים, כפי שיעיד הרגש שאינה מתביישת ללכת בפאה כמו שהיתה מתביישת אילו שערה האמיתי היה מתגלה".

דברים מזעזעים אלו, **מנוגדים לחלוטין** לדברי חז"ל ולדברי רבותינו הראשונים והאחרונים, אשר מפורש בדבריהם (כמובא להלן) **שחובת האשה להזהר שלא יכשלו בה אחרים, וזהו מהות 'צניעות' ו'פריצות'!** בעל החוברת בנה כמגדל קלפים את השקפתו המקולקלת, מהנהגת הצניעות המחויבת בחדרי חדרים, ולא השכיל להבין שזהו רק סעיף אחד מדיני הצניעות. והיינו דיש ב' חלקים יסודיים בצניעות: א. להיות מכוסה גם בחדרי חדרים, דמלא כל הארץ כבודו, וחלק זה שייך גם לאנשים, ב. צניעות האשה - שלא לגרום מכשול לאחרים. והנה החלק השני חמור שבעתיים מהחלק הראשון, [וכגון מש"כ במ"ב סי' ב סק"א שאם אי אפשר בענין אחר כגון בבית המרחץ שדרכן של בני אדם לילך שם ערומים ואי אפשר בענין אחר שרי ללכת כך (והיינו במקום סגור המוקף מחיצות עיי"ש), הנה פשוט וברור שזהו דוקא לאנשים אבל לנשים לא הותר לגלות מקומות המכוסים במקום שמצויים שם בני אדם ועלול להיגרם מכשול לרואים, גם כשאי אפשר בענין אחר], **וחיוב זה של צניעות האשה הוא מדאורייתא משום לאו דלפני עיור** (כפי שיבואר להלן), ובעל החוברת בנה את יסוד הצניעות על פי החלק הקל והתעלם כליל מהחלק השני, החמור יותר.

והרי לפנינו חלק מדברי רבותינו בענין זה:

כתב **רבינו יונה** באגרת התשובה (אות נח): "וצריכה האשה שתהא **צנועה ונזהרת שלא יסתכלו בה בני אדם** חוץ מבעלה, שהמסתכלים בפניה או בידה יורדים לגיהנם **והיא ענושה בעונש כל אחד ואחד מהם, מפני שהחטיאה אותם ולא נהגה צניעות בעצמה ונכשלו בה**".

ובמהרש"ל ברכות כ. (ד"ה כרבלתא) כ': "בערוך פירש מלבוש אדום כעין כרבלתא דתרנגולא, ואין דרך בנות ישראל להתכסות בו, שהוא פריצות ומביא לדבר עבירה".

ובשל"ה הק' (שער האותיות אות צ' צניעות) כ': "ומכל שכן האשה שהיא מחויבת להיות **צנועה ביותר** וכו' ולא ייראה ולא יימצא ולא יהיה מגולה מכל גופה אפילו במשח, **שלא תכשיל שום אדם במראית עין**".

ובספר **ארחות צדיקים** (שער הגאווה) כ': "וגם האשה המתקשטת לפני האנשים בזה היא מדלקת ליבם ומכנסת הרהורים בליבם, ובזה **עונושה גדול מאד שהיא נותנת מכשול לפני**

רבים. הלא אסרו חכמים להסתכל בבגדי צבעונים של נשים השטוחים ככותל אפילו כשאנה מלובשת בהם, **כל שכן שיש עונש גדול לאשה המתקשטת לפני אנשים המסתכלים בה**."

ובספר **קב הישר** (פרק פב) כ': **"צריכין הנשים להיות צנועין** וכו' ולא ילכו אחר שרירות ליבם בהליכה במלבושיהן כחוקת הערלים כמו שראיתי עכשיו בזמן קצר חדשים מקרוב באו וכו' וגורמים הרבה רעה בעולם וכו' **שמכשילים את רוב בני האדם** ליתן בם עיניהם וקיי"ל דאסור להסתכל אפי' בבגדי צבעונין של אשה".

ובספר **שבט מוסר** (פי"ז אות טו) כ': **"אשה צנועה אשר יראת אלוקים בלבבה ראוי שתתקשט עצמה בביתה וכו', אשה שהיא יוצאת בחוץ מקושטת היא חוטאה ומחטיאה אחרים וכו', והנה האשה היוצאת מקושטת גורמת מכשול עוון ותקלה..."**

ובספר **פלא יועץ** (ע' מחשבה) כ': **"ועל אחת כמה וכמה צריכה האשה לזהר בזהירות יתירה שלא להכשיל את אחרים... ולכן תזהר שלא תצא מקושטת בפני אנשים, ותהיה כל כבודה בת מלך פנימה, ושבח אני את בני ישמעאל בענין זה שמסתירים את נשותיהם מכל איש"**. ובע' בת כ': **"הבת שהיא יראת ה' לא תתראה בפני הבחורים ובפרט כשהיא מקושטת, לכל ייכשלו בה בהרהורי עבירה, ובפרט בדורות הללו שרבו הפרוצים"**.

ומרן **החתם סופר** זצ"ל כ' בדרשותיו (ח"א עמ' דש): **"והנני חוזר ומזהיר מי לה' אלי יראה ויזהיר נשי ביתו ובנותיו לבלתי תלכנה נטויות גרון וזרוע נטוע ערום ויחף, הם המכשילים את רואיהם בעוה"ר וחטא רבים ישאו ועל צואריהן ישתרגו"**.

ובמדרש תנחומא פ' וישלח (עה"פ ותצא דינה בת לאה) איתא: **"רבנן אמרי אף בחול אסור לצאת בהם לרה"ר מפני שהעם מסתכלים בה ופגם הוא לאשה, שלא ניתנו תכשיטין לאשה אלא שתהא מתקשטת בהן בתוך ביתה, שאין נותנין פירצה לפני הכשר, ביותר לפני הגנב"**. [וכתב בקונטרס "בגדים הדוקים" (מבעמח"ס מלבושי כבוד) וז"ל: **"שמעתי מהגר"ש ואזנר שליט"א להוכיח ממדרש תנחומא (וישלח ה) דחובת האשה להצטנע ככל יכלתה** אפילו מאנשים שאינם הגונים. ואם עשתה כן, אין המכשול של האינס הגונים נזקף לחובתה, ובאם לא נזהרה כראוי ונכשלו בה האינס הגונים, נענשת עבורם" עכ"ל. **ומכאן תשובה** לדברי ההבל שכי' 'ותשקוט הארץ' בעמ' 30: **"אין לה איסור לחבוש פאה יפה המייפה אותה וכו' ומה שהפרוצים אינם שומרים את עיניהם ונכשלים - כבר אמרו חז"ל 'הלעיטוהו לרשע וימות' "**, והדברים בטלים ומבוטלים וכנ"ל].

ובשו"ת **"שלמת חיים"** (סי' תרג בחדש) להגאון **רבי יוסף חיים זוננפלד** זצ"ל, נשאל בזה הלשון: **"על דבר המובא במדרש תנחומא (וישלח) ובאבות דרבי נתן פ"ב בבבין יהושע, שאסור לאשה לצאת בתכשיטים אף בחול לרה"ר לפי שהעם מסתכלין כו', וכנראה דזה לא שייך בפנויה סמוך לפרקה, אדרבא מצינו בתענית יג: אין הבוגרת רשאה לנוול עצמה כו', ובמועד קטן ט: ברב ביבי דטפל אבר אבר כו', ובקידושין ל: ולבשייה ונכסייה כי היכי דקפצי עלה אינשי"**, עכ"ל השואל, והשיב הגרי"ח זוננפלד זצ"ל: **"מכל המקומות אינו מוכח שמותר לצאת לרה"ר במקום שרבים יסתכלו בה"**.

ובשו"ת **אז נדברו** (חי"ד סי' מז בהע"י) כ': "תמיד יש ליתן תשומת לב להכלל, ועיקר הכלל הוא 'יראת חטא' כמבואר בסוטה (כ"ב ע"א): 'למדנו יראת חטא מבתולה דר' יוחנן שמעה לההיא בתולה דנפלה אאפה וקאמרה רבש"ע בראת גן עדן ובראת גיהנם בראת צדיקים ובראת רשעים יהי רצון מלפניך **שלא יכשלו בי בני אדם**' וכו'. בבתי חינוך לבנות יש ליתן משקל גדול על **עניני הצניעות**, ולא רק על הפרטים אלא בעיקר על **הכלל** אשר יוצא ממנו הרבה פרטים".

ובס' **ארחות הבית** (עמ' קג) הובאו דברי מרן הגרא"מ שך זצ"ל בזה"ל: "אינני יודע האם אופן הלבוש הנהוג היום והצורה בה מופיעות בנות ישראל ברחוב אסורה מדאורייתא או מדרבנן... **בת הולכת ברחוב בלבוש שאינו צנוע הרי היא חוטאת ומחטיאה את הרבים!**"

וכן מתבאר בדברי גדולי דורנו שליט"א:

כ' מרן הגר"ש וואזנר שליט"א (דרשות שבט הלוי ח"א עמ' קלז): "מה יעשה הדור האומלל הזה שגם אם הוא רוצה לקרב את עצמו לה' אבל זוהמת הפריצות במלבושי פריצות באופן הכי מבהיל הוא בעוכרו, כי לא יתכן שהנהגת בנות ישראל בזה לא תעשה רושם וכו', מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה במשפט לעתיד כשיתבעו ממנה למה גרמת בהילוך הפריצות שלך רע לך ולכל הרואים אותך, מה תענו ליום הדין וביום התוכחה".

ובדבריו בכנס לחיזוק הצניעות אמר בזה"ל: "איזה זיוף הוא זה שמכסים השערות בפאה נכרית כזאת שעוד מגרה היצרים יותר משערות עצמן, איזה זיוף הוא זה! ומה נעשה במלבושים הקצרים, או במלבושים שנעשו למשוך עין הרואים, והם ביוזעים ואולי גם בלא יודעים **חוטאים ומחטיאים את אחרים**, מכניסים את הרחוב ואת הסביבה ללא החמור של ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". (מתוך הקלטה).

מרן הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ שליט"א כ' במכתבו (טבת תשנ"ז - הובא בספר 'עולמות של טוהר' עמ' ט) בזה"ל: "הגמרא בתענית דף כד. מביאה על אחד מחז"ל הקדושים שהיתה לו בת בעלת יופי, חזיה לההוא גברא דהוה כריא בהוצא וקא חזי לה, אמר ליה רבי יוסי מאי האי (כלומר, האבא של הבת שאל את אותו גברא מה אתה מעיין כאן), אמר ליה כו' לראותה לא אזכה, אמר לה בתי קא מצערת להו לברייתא, שובי לעפרך ואל יכשלו בך בני אדם. והדברים מבהילים, מדוע שתשוב לעפרה, מה היא אשמה? אלא חז"ל באים ללמד עד כמה חמור קדושת ישראל, ומציאות של בת ישראל שיצא על ידה רק צניעות וקדושה, ואם בת ישראל מהוה ח"ו גורם היפך הצניעות - אין כדאית כל מציאותה! וכל זה אפילו שלא באשמתה, ומה נאמר אם היא עושה מעשה בידים למשוך העין ע"י חוסר צניעות באיזה אופן שיהיה - המכשול והתקלה היא חמורה מאד".

וכן בספר **דרכי החיים** (ח"א עמ' תל"ג) כתב לעורר נגד השקפתו הקלוקלת של בעל החוברת דנן, וז"ל: "יש לעורר בחינוך הבנות על ענין שעלינו לחזור ולשנון כי נשכח לגמרי בימינו. הנה אמרו שם בתנחומא (וישלח) על הפסוק "ותצא דינה בת לאה" שלא ניתנו תכשיטים לאשה אלא שתהא מתקשטת בהן בתוך ביתה, שאין נותנין פירצה לפני הכשר, ביותר לפני הגבגב וכו', וזהו שאמר הכתוב כל כבודה בת מלך פנימה. למדנו חז"ל שכל מעלתה של האשה שנקראת 'בת מלך' הוא דווקא בהיותה פנימה, אך כשאינה נוהגת בהנהגה זו וממילא נכשלים על ידה

בראיה, הרי הדבר פגם הוא לה וכו'. כמה חינוך צריך לזה עוד מקטנותה של הבת, עד כמה החובה עלינו להשריש בה את הצניעות הפנימית שלה **ואת חובת הצניעות המחייבת זהירות שלא יגרם על ידה מכשול**."

מִרְנָה הַגֵּרָה קִינִיבִסקִי שְׁלִיט"א כ' בספרו 'ארחות יושר' (ע' צניעות): "וכל שכן כשיוצאין בחוץ בין אנשים שצריכין מאד לזהר בזה, ואמרו (מדרש תנחומא, וישלח סי' ה) לא ניתנו תכשיטין לאשה אלא שתהא מתקשטת בהן בתוך ביתה, וכל כך הקפידו על זה עד שרבי יוסי דמן יוקרת אמר לבתו שובי לעפרך ואל יכשלו בך בני אדם (תענית כד.). **ובעוה"ר היום הדור פרוץ ומתקשטים ביותר** וכו' והרבה יש לדבר ע"ז בעוה"ר, ואשרי מי שזוהרת בזה ולא תסתכל על חברותיה..." עכ"ל.

ובכנס החיזוק בב"ב (אלול תשס"ו) אמר בשמו רבי אליהו מן שליט"א בזה"ל: "נתבקשתי לומר מרבי חיים שליט"א. זה ציטוט מדויק מהיום בבוקר... הרב אמר ברמב"ם כתוב בהלכות תשובה עשרים וארבעה דברים מעכבים את התשובה... הא' זה המחטיא את הרבים. אבא ובעל צריך לדעת, **אם בני ביתו לא הולכים בצניעות זה חוטא ומחטיא את הרבים!**"

מִרְנָה הַגֵּאון רבי שמואל אויערבאך שליט"א כ' במכתבו (אייר תשנ"ט - הובא בגליון 'צופיה' מס' 5) בזה"ל: "הנני להצטרף בזה לקריאת גדולי ישראל שליט"א בדבר חובת הלימוד לבנות ישראל בעניני צניעות והלכותיה, המהוים את יסוד קדושת ישראל. הדברים האלו ידועים לכל אשר בשם ישראל יכונה, אך מה נעשה ולאט לאט מקילים בדברים העומדים ברומו של עולם, והלבבות מתקררים מפני רוב ההרגל בזה ברשות הרבים דידן, ה' ירחם. הזלזול בזה מביא כידוע למכשולים רבים וגדולים, **וכבר קבעו חז"ל: גדול המחטיא יותר מן ההורגו ח"ו**".

מִרְנָה הַגֵּאון שטיינמן שליט"א כ' במכתבו (טבת תשנ"ז - הובא בספר 'עולמות של טוהר' עמ' 1) בזה"ל: "על דבר ההתעוררות **להתחזק בעניני צניעות**, אשר לדאבונינו קיימת ירידה גדולה בחלק הנמנים לחרדים, ונכשלים ומכשילים בזה את הרבים. צורך גדול הוא להרבות בקביעת שיעורים בהלכות אלו גם בבתי חינוך לבנות, גם ללמד **שיש בזה עון של מחטיא הרבים**".

הרי להדיא מדברי חז"ל, הראשונים והאחרונים, כי **יסוד צניעות האשה הוא להזהר שלא תכשיל את האנשים בהסתכלות או בהרהור!** וא"כ לא מובן ואין הדעת סובלתו היאך אחד הנחשב ליחודי, המתיימר להציג את עצמו כאחד ממסורי ה'השקפה הליטאית', מביא בריש גלי ללא בוש כי "מהות 'צניעות' ו'פריצות' אינה מצד הכשלת הגברים אלא מצד האשה", דברים בטלים ומבוטלים, **ההיפך הגמור מהשקפת היהדות!** [נפלא גדול על עורכי ירחון 'אור ישראל' היאך מניחים לדברי רפורמה כאלו להתפרסם תחת ידם (ולא אחת זו להם ואכמ"ל)].

ב. בעמ' 24 כתב בעל החוברת: "עוד כתבו שבחבישת הפאה יש חשש איסור תורה של 'ולפני עור לא תתן מכשול' בכך שמכשילות את הגברים בהסתכלות בהן ~ ויש לדחות שאיסור תורה של לפני עור אמור רק כאשר העבירה אינה יכולה להתבצע ללא המכשיל והמכשיל מסייע לעבירה, וממילא הוא רק כשלבושה באופן חריג ביותר שהגברים כמעט מוכרחים להרהר בה".

הנה דעת בעלי בתים היפך דעת תורה, והמחבר דן שלא עיין בסוגיית לפני עור קבע מדעתו "שאיסור תורה של לפני עור אמור רק כאשר העבירה אינה יכולה להתבצע ללא המכשיל".

אמנם דעת תורה אינה כן, ונביא בזאת את דבריהם של שלשה מרבתינו, **מגדולי גאוני ליטא**, שנעלמו מעיני המחבר דנן, אשר הורגל (עי' 'ותשקוט הארץ' עמ' 39) "בשיטת הפסיקה הליטאית הלומדת את הדברים ממקורם..."

כתב מרן **החזו"א**, יו"ד סי' סב סק"ג: "נראה דכל שגורם העבירה ודאי אסור משום לפני עור, **אע"ג שהיה יכול לעשות מבלעדו**, כגון הערב קעבר משום לפני"ע, היכא דהמלוה לא היה מלוה מבלעדי הערב וכו', ואע"ג ש[גם] מבלעדי הערב, לו חפץ להלוות לא נבצר ממנו היכולת, מ"מ כיון **שהכריע את החפץ של המלוה**, הוי לפני עור".

וכ"כ מרן **הסטייפלר** זצ"ל ב'**קהילות יעקב**' ח"ב סי' ז' ד"ה ונחקור: "והנה פשוט מאד דענין לפני עור הוא לאו דוקא בממציא לו חפץ לעשות בו עבירה, אלא **כל שעושה מעשה המעורר אצל חבריו הרצון וההסכמה לעשות עבירה זהו לפני עור דאורייתא**, וכהא דהמכה לבנו גדול דעובר משום לפני"ע כמבואר במו"ק יז א, והוא משום שבהכאתו מעורר אצל הבן הרצון שיעבור על כיבוד אב ואם, וזה א"צ לפני"ס".

וכ"כ מרן **החפץ חיים** זיע"א בהל' לה"ר כלל ט' בבאמ"ח בסוף ההגה"ה: "ואין לדחות הקושיא הנ"ל מטעם אחר ולומר דדוקא בתרי עברי דנהרא שאין יכול הנזיר בשום אופן להגיע אל האיסור בלא ידידה משא"כ בעניינינו, דזה אינו, דמכה בנו גדול יוכיח, וכן בקידושין בעובדא דרב הונא הנ"ל דקמקשה הגמרא ודילמא רתח וקעבר אלפני עור, הרי אף דיכול להיות לפעמים שהבן יחטא לאביו אף אם לא ירגיזו אביו, מ"מ כיון דעתה אם לא הרגיזו אביו מסתמא לא היה הבן מדבר נגדו, לכן מיקרי דבר זה קאי בתרי עברי דנהרא, ולכן עובר האב בלפני עור".

ומבואר מכ"ז **שהמעורר ומפתה** את חבריו לעבור עבירה עובר בלפני עור מן התורה, **גם אם היתה לחבריו האפשרות לעבור את העבירה מבלעדו**. וכן מתבאר מלשון הרמב"ם בסה"מ ל"ת רצט "ולאו זה אמרו שהוא כולל ג"כ מי **שיעזור** על עבירה, **או יסבב** אותה". ולפ"ז ברור שהמופיעה ברה"ר באופן המעורר הסתכלות אסורה והרהורים רעים עוברת בלפני עור.

[**ומש"כ** בחוברת "וממילא הוא רק כשלבושה באופן חריג ביותר שהגברים כמעט מוכרחים להרהר בה", גם זה הבל, דמי גרע מהמלוה שלא בעדים שעובר בלפני עור (ס"פ איזהו נשך) ופירש"י "ישעולה על רוחו של לווה לכפור", וכי הלווה "כמעט מוכרח" לכפור? אלא ברור **שכל שמניח לפניו פיתוי לעבירה עובר בלפני עור**. ואדרבה, כשהנכשל אנוס אי"ז פשוט שעובר בלפני"ע, ע"י בקובץ הערות ריש סי' עה שהוצרך להוכיח זאת מהגמ' בנדה סא (וע"ע בה"ל ריש סי' רסו), ואפי' כשהנכשל שוגג דנו בזה הפוסקים, ע"י שד"ח כרך ב' עמ' 121, **ועיקר לפני"ע הוא כשהנכשל מזיד** ובעל בחירה ובא זה ופיתחו לבחור ברע, (או שהמציא לו את האפשרות לעבירה). ואף שהוא מזיד מ"מ נקרא 'עור', וכדברי הרמב"ם בפ"ב מהל' רוצח הי"ד "שהוא עור ואינו רואה דרך אמת מפני תאוות ליבו", וכן בפיה"מ שביעית פ"ה מ"ו "אמר הכתוב ולפני עור לא תתן מכשול, ר"ל מי שסגרה עיניו התאוה ויצר הרע, אל תעזור אותו להוסיף בעוורונו ותוסיף להרחיקו מן היושר..."].

ג. **ובסוגריים** שם הוסיף בעל החוברת "ובתשובת יחזה דעת כתב שאשה ההולכת בבגדים פרוצים עוברת על לפני עור דאורייתא, אך מסתבר שכוונתו רק...". (להמשך דבריו שם לא התייחסנו כיון שהם דברים בטלים ומבוטלים מעצמם, הבנויים רק על סברותיו המשובשות, ואינם ראויים ליחס כלל). **הנה** לא מצא המחבר שההולכת בבגדי פריצות עוברת בלפני עור אלא בתשובת יחזה דעת, וכפי הנראה בא המחבר ליצור רושם שב"שיטת הפסיקה הליטאית" אין מקום לאיסור זה. אמנם נביא בזאת עוד מגדולי הפוסקים שכתבו כן :

מִרְן הַגַּרְשִׁי אֱוִיעֶרְבֵךְ זצ"ל, בספר 'מנחת שלמה' ח"ג סי' קג אות טו: "חוץ ממה שעוברות על דת יהודית הרי הן עוברות גם על לאו דאורייתא של לפני עור לא תתן מכשול, שיכשלו ח"ו על ידן בהרהורי עבירה שקשים מעבירה ולעבור על ונשמרתם מכל דבר רע המביא לידי הרהור".

מִרְן הַגַּרְשִׁי קרליץ שליט"א, בספר 'חוט שני' הלכות צניעות עמ' מח: "וכן האשה מצווה לא לגרום שאחרים יהרהרו בה, בכל דרך שהיא, ואם גורמת לזה היא עוברת על לפני עור לא תתן מכשול באיסור חמור זה". [ובהע' שם הוסיף: "וק"ו שהאב אסור מן הדין לתת כסף לבנותיו וכן הבעל לאשתו, לקנות בהם מלבושים ופאות שאסורים מן הדין, דמלבד שאסורים ללבושם מן הדין גם הם גורמות בזה הרהורים לאחרים אשר גם האשה מזהרת עליהם, ואם כדי לא לעבור על לאו דאורייתא מחויב האדם להוציא את כל ממונו כדי שלא לעבור איסור, כל שכן שלא יתן כסף ויסייע לעבור איסורים ולהכשיל את האחרים באיסורים חמורים, וזאת מלבד שגם הוא נתפס באיסורים אלו"]. ובעמ' מד שם כ' בענין התקשטות והתבשמות אפי' קצת ומועט: "ובכל אופן אינו מותר ברשות הרבים אלא באופן שאינו גורם מכשול".

וכן בדבריו בכנס לחיזוק הצניעות (טבת תשנ"ז - בני ברק, הובא בגליון 'צופיה' מס' 5) אמר: "ומלבד זאת יש בהליכה כזאת מכשול לאחרים, כיון שטבע הדבר שלבוש שאינו צנוע מעורר אחרים לראות ולחשוב על כך, והתורה אסרה לראות ולהרהר בדברים אלו. אשר על כן, הליכה באופן שאינו צנוע כראוי הוא מכשול לאחרים, ואדם המכשיל את חבריו עובר על לאו בתורה - לפני עור לא תתן מכשול. ואם הולכים כך במודע ברחוב, נכנסים לגדר של מחטיאי הרבים ח"ו".

מִרְן הַגַּרְשִׁי וואזנר שליט"א כתב במכתבו: "לא להגרר אחרי האופנה החדשה שמביאים בעוה"ר בכל שנה דוגמאות חדשות של תלבושת לא צנועה - ותועבה. הרצון להראות היופי וההתבלטות דווקא ברחובות קריה מקורו בטומאה והוא ההיפך מכבודו בת מלך פנימה דיקא. לא לשכוח שמלבד ביטול הצניעות - יש בזה גירוי היצרים לאחרים, א"כ בת כזאת חוטא ומחטיא הרבים ועוברת גם על לפני עור לא תתן מכשול באופן תמידי". (צילום כתב ידו של מרן שליט"א הובא במלואו בספר הנפלא 'דברי שלום' בענין כסוי הראש והשוק, עמ' שלז).

וב'שבט הלוי' ח"ב סי' סב (כשדן בענין מכירת בגדים שאינם צנועים) כ': "אין לומר דהכא ליכא רק איסורי דרבנן, דזה אינו, דודאי איסור דאורייתא איכא ללכת כן לפני אחרים להכשילן בהסתכלות והרהורים".

מִרְן הַגַּרְשִׁי אלישיב שליט"א, מדבריו ב'קובץ תשובות' ח"א סי' יג מבואר דההולכת שלא בצניעות עוברת בלפני עור משום שע"ז מכשילה אנשים.

מִן הַגֵּר"ח קֵינִיבְסְקִי שְׁלִיט"א, בקונטרס 'דבר הצניעות' כתב ששמע ממנו שההולכת שלא בצניעות עוברת בלפני עור.

הַגֵּר"ח זִילְבֶּר זצ"ל, בעל 'אז נדברו', כתב בספרו 'מקור היראה' [על 'ספר היראה' לרבינו יונה] אות רנד [על דברי רבינו יונה]: "אל תשבח אשה ביופיה בפני חבירך, פן על ידך יחמדנה, וכתוב לא תחמוד קרי ביה לא תחמידך": "ולפי"ז נראה לי פשוט, **דאם אשה אינה הולכת בצניעות כדת וכו'**, הרי מלבד האיסור העצמי דהיינו האיסור לילך בפריצות, **ומלבד הלאו דלפני עור**, עוברת נמי על לא תחמוד, **אפי' אינה מתכוונת לזה**".

וכ"כ **הַגֵּר"ח פֶּעֶרְלָא** בביאורו על הרס"ג, עשה צו, דכל דבר פריצות יש בו איסור דאורייתא דהוי"ל בכלל לאו דלפני עור.

וכן **בצמח צדק** ברכות פ"ג מ"ה כ' דא"א ההולכת בשוק בגילוי שיער עוברת בלפני עור.

וכן **ביערו דבש** ח"א דרוש ו' כ' "ודאי בשוק ברבים ודאי דאורייתא לילך בכיסוי ובצניעות" (והיינו משום שמכשילה את הרבים בהסתכלות והרהור, כמבואר שם בהמשך דבריו עיי"ש).

ד. דברי הבל נוספים נפלטו מקולמוסו של בעל החוברת, וז"ל (שם): "נ"ל שגם אין בחבישת פאה מכובדת איסור דרבנן של מסייע לדבר עבירה - שהרי אינה מסייעת לו בעצם ההרהור כי כל גבר שליט על הרהוריו והגברים הפרוצים הרי עלולים להרהר בה גם אם תחבוש מטפחת". והנה במשנתו המשובשת של בעל החוברת [שהכל לפי ה'מקובל' אצל ה'צנועות'], פאה 'מכובדת' ופאה 'צנועה' יכולה להיות גם פאה - - - - - הפירוט צונזר מחמת הצניעות - - - - - , שלפני כשלושים שנה בלבד נחשבה לפריצות חמורה והיתה מצויה רק אצל המודרניות הפרוצות קלות הדעת משולי המחנה (ראה בהרחבה להלן פרק ה' אות ז'), ולטענת בעל החוברת פאה כזו "אינה מסייעת לו בעצם ההרהור כי כל גבר שליט על הרהוריו"... לא נותר אלא לומר למחבר כפי שאמר הגה"צ רבי אלי' לופיאן זצ"ל: "**או שאתה חולה או שאתה שקרן!**".

וכבר נתבאר שלא "איסור דרבנן של מסייע לדבר עבירה" יש כאן, אלא **לאו דאורייתא של לפני עור** יש כאן, כיון שגורמת לנסיון ומעוררת את הרצון להרהור. ומש"כ המחבר "והגברים הפרוצים הרי עלולים להרהר בה גם אם תחבוש מטפחת" אינו מן הענין כלל, דמ"מ הפאה ה'מכובדת' מפתה ומעוררת להרהר, **ומגדילה בהרבה את הסיכויים** שייגרמו על ידי הרהורים רעים, **וזהו לפני עור דאורייתא**, כמשנ"ת בדברי רבותינו וכנ"ל.

[גם] הביטוי אשר בדה מליבו בעל החוברת כי "כל גבר שליט על הרהוריו" **הוא שיבוש גמור היפך מדברי רבותינו**, ע"י בספר '**פלא יועץ**' ע' מחשבה שכ' בזה"ל: "והן אמת כי יצר לב האדם רע, **ואין אדם שליט ברוח**, אבל עכ"פ חיובא רמיא להתחזק להחליף מחשבות רעות וזרות במחשבות טהורות..." וכבר כתב כן **הרמב"ן** (דברים ה יח) וז"ל: "כי יצר לב האדם רע מנעוריו באשה יותר מן הכל", **ובגמ' סוכה נב**. אמרי' "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו", והכוונה לענינים אלו כמבואר שם בגמ', ועיי"ש דבר נורא שאמר אב"י על עצמו, וכ"כ בספר '**סדר היום**' (סדר הנהגת הלילה, ד"ה וזה הטעם): "כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו לא אמרו אלא בענין האבר הזה... שכל מי שהוא בקדושה ובפרישות יצרו מתגבר עליו להעבירו, וכמו שמצינו כמה מעשים בגמרא בענין זה, ואנו רואים בעינינו התגברות יצר הרע על דבר זה,

ולולי ה' שהיה לנו להתגבר עליו כמעט כסדום היינו לעמורה דמינו". **ובפלא יועץ** ע' עריות כ': "ואשה יראת ה' היא תתהלל, שתזהר ותישמר שלא יכשלו בה בשום מכשול והרהור עון, **ותחשוד את כל אדם כלסטים לענין זה**, כי אין אפטרופוס לעריות, וכל הגדול מחבירו יצור גדול הימנו, וכל יצר מחשבות ליבו רק רע. ואם הוא איש טוב שילחם עם יצרו ואולי ינצחנו, מה לה ולצרה הזאת להכניסו בתיגר זה. ולכן אשת חיל תהיה צנועה, כל כבודה בת מלך פנימה, אז תתענג על ה'. ומצוה מוטלת על האנשים להזהיר הנשים בנות ביתו שתהיינה צנועות בפני כל אדם". **וביערות דבש** ח"א דרוש ח' כ': "ומזה יש ללמוד לנשים תוכחת מגולה שתהיינה צנועות יושבות אוהלים וכו', בבקשה מכן, למה לכן זאת לגרות היצר הרע בעצמכן, הלא די לנו במלחמתנו עם יצר הרע כאשר הוא החל, ויש לנו להשמר ממנו מכל רע, ולמה לנו להביאנו לכלל ניסיון ומלחמה עם יצר הרע שאינה מלחמת מצוה כלל הואיל והוא נעשה מצידנו".

ומזה נבין ג"כ כמה השתבש בעל החוברת במש"כ אח"כ: "אם היא חובשת פאה צנועה לפי מנהג הצנועות מסתבר שגם אין כאן משום 'כל שנענש חבירו על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה' שהרי אין עליה טענה, ובזאת אינה שונה מאשה החובשת מטפחת צנועה ובכל זאת מסתכלים עליה". וכבר נתבאר מהי הגדרת 'פאה צנועה' לדעת המחבר דנן (ע"י לעיל ד"ה דברי הבל), אשר קובע מדעתו המשובשת כי בחבישת פאה כזו "אין עליה טענה", וברוב שיבושו מנסה להשוותה לחובשת מטפחת צנועה ובכל זאת מסתכלים עליה. ואמנם על החובשת עצמה ייתכן שאין כ"כ טענה, שכן רבים מעוותים את שכלה ורגשותיה ומעודדים אותה לחבוש פאות כאלו, "לפי המנהג", והיא כמעט 'אנוסה על פי הדיבור', **ועיקר האשמה היא על המחבר דנן וסיעתו** שהם הגורמים לכל זה, ותחת אשר ינסו לעצור את העגלה הדוהרת במדרון עוד הם דוחפים אותה קדימה אל התהום בטענות אויליות של "מנהג הצנועות", ועוד טענות שונות ומשונות הנוטות מדרך הישר, **והם הם** שעליהם נאמר "כל שנענש חבירו על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה".

גם בעצם מש"כ שאם אין עליה טענה אינה בכלל כל שנענש חבירו וכו', לא צדק בזה, ע"י סוטה כב. דר' יוחנן שמע לההיא בתולה דנפלה ואפה וקאמר יה"ר שלא יכשלו בי בני אדם, וביאר המהרש"א שם "ולא היתה מתפללת אלא שלא יכשלו הם בה **לאנוסה** וייענשו על ידה, וכדאמר' כל מי שנענש חבירו על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה". [וע"ע בשו"ת אז נדברו ח"י"ד סוסי"י מז בהערה, שהביא הגמ' הנ"ל בסוטה וכו' ע"ז "חז"ל הקדושים שתמיד למדו יראת חטא מצאו כאן לנחוץ ללמוד מה זה יראת חטא מבתולה, שלא רק שלא תהי' הגורם אלא **שלא יכשלו בה גם שלא ע"י אשמתה**".]

ה. בעמ' 16 כתב בעל החוברת בשם אחד הספרים וז"ל: "לא אסרו לאשה שתתופה כל מה שתוכל רק שיהיה בהיתר, ועל האנשים לשמור עצמם שלא יביטו בהם... וגם צורת המלבושים של היום השתנו, ואף שמותרים על פי הדין אך יש בהם גירוי היצר כי מייפים את האשה מאד, האם נאסור להן?" עכ"ד.

והנה מה שכתב "יש בהם גירוי היצר" הרי אין כוונתו ליצר הטוב אלא ליצר הרע, וא"כ מש"כ "צורת המלבושים של היום" אין כוונתו לבגדים צנועים ורחבים אשר רגילות ללבושם הנשים הצנועות [היינו הצנועות האמיתיות, לא ה'צנועות' של 'ותשקוט הארץ'], אלא כוונתו לביגוד האופנתי הנמכר בב"ב ובירושלים בראש כל חוצות והורס כל גדרי הקדושה והצניעות, ועל כך צווחים גדולי ישראל שבגדים אלו הם הגורמים לסילוק השכינה ולצרות הנוראות רח"ל, ומקרא מלא דיבר הכתוב "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחרידך". (ועל דא קא בכינא מפני שלצערינו לבוש זה אכן גורם לגירוי יצר הרע, כפי ששמעתי בשם אנשי חינוך ומשגיחים בישיבות שמספרים להם בחורים על נסיונותיהם בעיני קדושה ושמירת העינים, ואומרים להם בפה מלא כי רוב הנפילות שלהם מנשים 'חרדיות' דוקא, ולא כולם מצליחים להתמודד ורבה העזובה כידוע רח"ל. וידועים בזה דברי הגה"צ רבי דן סגל שליט"א (מתוך הקלטה): "אֵלֵי באים ואומרים שיש להם נסיונות לא מחופשיים אלא מחרדים, שהולכים באופן שח"ו מושך את העינים, נורא נוראות, בפרט אם זה עוד אשת איש, ראייה אחת של אשת איש, הרהור אחד, ה' ישמרנו, זה איש מכלה!". ואותן נשים מסכנות, כמעט ולא אכפת להן מהעובדה שהן מכשילות את בחורי ישראל בהסתכלות והרהורים, רק חשוב להן להיות מרשימות ויפות בעיני חברותיהן ולהתקבל בחברה, ואבוי לחלקן בגיהנם עבור כל בחור ובחור שנכשל בעטיין, וכמו שכתב רבינו יונה באגרת התשובה, ובוודאי כשיעשו חשבון נפש וימהרו לשוב בתשובה יתכפר להן, שאין לך דבר העומד בפני התשובה).

וא"כ פלא גדול היאך כתב במשפט אחד שבגדים אלו שיש בהם גירוי יצר הרע "מותרים על פי הדין"?!! וכבר הובאו לעיל דברי רבותינו וגדולי ישראל שליט"א אשר מבואר בדבריהם **שאיסור גמור לצאת לרה"ר בבגדים שיש בהם גירוי יצר הרע וגורמים מכשול לאחרים**. והנה הגם שמסתבר לומר שמחבר אותו הספר היה יר"ש וגם כוונתו היתה לשי"ש, מ"מ עובדה היא כי אותו מחבר השתייך יותר לזרם הדתי לאומי, וכתב בספרו בזה"ל: "יום העצמאות ודאי שהוא יום גדול... ותקנו הרבנים בזמנו לגמור את ההלל בברכה, ומי שכבר נהגו כמותם יישארו במנהגם, ומי שעדיין לא נהגו לא יברכו כי 'נתחדשו' דעות שלא לברך וסב"ל". ובסידור שיצא על פיו כתוב שבסיום תפילת ערבית (חגיגית) של יום העצמאות יש לומר 'שיר המעלות בשוב ה'' במנגינת 'התקוה'... כמו כן בשער ספרו מצאנו הסכמה מפוארת של אחד מראשי תנועת המזרחי, הרב הראשי לישראל - שלמה גורן (מתיר הממזרים הידוע). על כן בוודאי שאין לסמוך על הכרעותיו בתור 'דעת תורה', וק"ו שאין לצטט את דבריו כאשר דבריו הם עומדים בסתירה לדעת גדולי הדור, ודי בהערה זו. (וקצרנו מפני כבודו של אותו מחבר, ומי שבאמת חס על כבודו ישתדל מאד שלא לצטט את דבריו בנושא הצניעות כיון שרק בזיון יגרם לו מזה, מפני שעייזו אנו מוכרחים להסביר מדוע אין לסמוך על פסקיו).

[וכאן המקום לעורר על בעיה חמורה שנפרצה לאחרונה ביתר שאת, אשר כל 'בעל מחשב' יושב מול המחשב ומוציא פסקי הלכה מתוך מאגרי המחשב [כפרוייקט השו"ת, אוצר החכמה וכדו'], וקורא לעצמו ת"ח, וכל דבריו משובשים ללא טעם וריח, כמו מחשב, וכל הכרעותיו הן מתוך נטיית חפצו להתיר או לאסור. ולמעשה אפשר היום למצוא במחשב הכל, שהרי כמעט בכל הלכה יש מי שאוסר ויש מי שמתיר. הגע עצמך - אם אחד מוציא מהמחשב רק את דעות

המתירים ללא עיון מוקדם ביסודות הסוגיא, האם לזה יקרא 'בירור הלכה'? כמו כן המחבר דנן [בעמח"ס "WORD לאברך"], ניכר כי הוא לא בירר את ההלכה במקורה, אלא ערך 'חיפוש' בקבצי ההלכה, ועשה ימים ולילות מול המחשב לחפש מי אלו המתירים את חבישת הפאה והעתיק דבריהם כלשונם, בלי להתבונן מי מחברם ובלי לחשוב האם הדברים ראויים להיאמר.

מפליא לראות כיצד בנושא הפאה כל המתירים נעשו מקובלים. לא משנה מיהו ומה השקפתו, העיקר שהוא מתיר פאה. [ובאמת יש להתפלא מדוע לא ציין המחבר גם לדבריו של הרבי מחב"ד...]. ושמעתי בשם אחד הרבנים כי כך הייתה דרכם של המזרחי בעניין יישוב ארץ ישראל - כל מי שהיה בעד היישוב בארץ ישראל הוא טוב ומקובל, לא משנה מי הוא, וכן היא תפיסת עולמו של בעל החוברת, רק שנתחלפה לו מצוות יישוב ארץ ישראל ב'מצות' פאה נכרית החביבה לו עד מאד, ולכן - כל מי שמתיר נעשה אצלו קרוב חביב ומקובל...

פרק ג'

כך נוהגים 'כולם'...

לאחר קריאה מעמיקה בחוברת דנן מתברר כי שיטת בעל החוברת הינה לשנות מוסכמות, להמציא סברות ודינים ולקצץ גדרים, ללא שום מקור מבוסס, אלא פשוט לסקור את הנהגת הנשים בזמנינו ועל פי זה לקבוע הלכות מטופשות. להלן ציטוטים מתוך החוברת:

א. כתב המחבר בעמ' 17: "אמנם במדרש (תנחומא וישלח ה) כתוב 'רבנן אמרי אף בחול אסור לצאת בהן לרה"ר מפני שהעם מסתכלין בה ופגם הוא לאשה שלא ניתנו תכשיטין לאשה אלא שתהא מתקשטת בהן לתוך ביתה שאין נותנין פירצה לפני הכשר, ביותר לפני הגבב...' אך ברור שאין זה כי אם על צד המעלה, כפי שאמרו שם 'לכך צריכה אשה להיות יושבת בתוך הבית ולא תצא לרחוב שלא תכשל עצמה ולא תביא מכשול לבני אדם ונמצאו מסתכלין באשת איש', וגם הצנועות כיום אינן מקפידות שלא לצאת".

הנה בעל החוברת נוקט כי דברי המדרש תנחומא בענין תכשיטין אינם נוהגים למעשה, [ודלא כרבותינו מרן הגרמ"י לפקוביץ שליט"א ומרן הגר"ח קניבסקי שליט"א ועוד, שהביאו מדרש זה להנהגה למעשה כמובא לעיל, ועי' ג"כ ב'משך חכמה' פ' קדושים ויקרא יט ל], ומה המקור לדבריו!! תשובה - בסוף המדרש כתוב שהאשה לא תצא מהבית, והרי היום אין הנשים מקפידות שלא לצאת מהבית. ועדיין נשאלת השאלה על מי הוא מסתמך!! מהו המקור!! תשובה - **ככה 'כולם' הולכים היום...** תלי תניא בדלא תניא. נמצא כי כל משקל 'הפסיקה ההלכתית' (???) של בעל החוברת 'ותשקוט הארץ', הוא הלך הרוח השורר בציבור החרדי, ללא שום מקור מוסמך.

ועיקר ראייתו מסוף דברי המדרש דחוויה מעיקרא, דהנה התנחומא לא אסר על האשה לצאת מהבית, אלא רק אמר שהאשה צריכה להמנע מיציאה מיותרת מחוץ לבית, ואכן הנהגה זו

תקפה גם בימינו, והגם שלא כולם מקיימים אותה, מ"מ דברי חז"ל חיים וקיימים ולא יועילו כל האנשים שבעולם למחוק דבר אחד מדברי חז"ל הק'!

ב. בעמ' הנ"ל כתב בהערה: "בעבר רוב סדר יומן של הנשים עבר עליהן בביתן... במצב זה שהנשים היו נדירות ברחוב מצאנו שצו חכמים לא יהלך אדם אחורי אשה בדרך... ואף הקפידו שלא לומר מילה מיותרת לאשה זרה (עירובין נג:): 'אמר לה באיזו דרך נלך ללוד, אמרה ליה גלילי שוטה, לא כך אמרו חכמים אל תרבה שיחה עם האשה...' כיום הבעלים לומדים בכלל והנשים במשך חלק גדול מהיום נמצאות מחוץ לביתן לצורך פרנסת ותחזוקת הבית ולצורך תעסוקת הילדים - וכתוצאה מזה גדרי הצניעות שקבעו חז"ל אינם מיושמים כלשונם אף על ידי המדקדקים במצוות וכן לא על ידי הקנאים".

הנה בעל החוברת 'ותשקוט הארץ' טוען כי 'בעבר', שהנשים היו נדירות ברחוב, 'מצאנו' שהקפידו חכמים שלא לומר מילה מיותרת לאשה זרה, אך כיום אין צורך ליישם כלשונם את גדרי הצניעות שקבעו חז"ל, כי אילו היו חז"ל חיים בתקופתנו הם לא היו מזהירים שלא לומר מילה מיותרת לאשה. ונשאלת השאלה: מהו המקור לדבריו?! תשובה - משום שהוא חושב שזה לא מיושם על ידי אף אחד, 'אף על ידי המדקדקים וכן לא על ידי הקנאים', ונניח שזוהי המציאות, אולם בכל זאת אין זה מתרץ את השאלה, מהו המקור?! תשובה - היום 'כולם' לא מקפידים בזה, זהו מקור מספיק מוסמך לבעל החוברת דן ההולך בשיטה הנ"ל...

ולגופו של עניין - לא ניתן לומר 'בזמנם מצאנו שהקפידו', **משום שהתורה היא נצחית, ומה שנזכר בגמ' הק' שייך לכל דור ודור**, ובכל תקופה ראויים הדברים להיאמר ולא ישתנו בשום זמן ח"ו. וידוע כמה חזק מרן החזו"א את היסוד הזה. (מאד מצער לראות כיצד מערערים את כל יסודי התורה רק כדי להתיר ולחזק את חבישת הפאה). אין דברי בעל החוברת הזו אלא שיבוש גמור, בריח מאוס של השכלה ושיביבי רפורמה.

ובעצם יישום ההלכה למעשה בענין ריבוי שיחה עם האשה, עי' מש"כ בספר **חוט שני** הלכות צניעות עמ' סח: "במסכת עירובין גרסינן 'רבי יוסי הגלילי הוה קא אזיל באורחא כו' היה לך לומר באיזה ללוד', ונראה דגדר 'אל תרבה' הוא, שכל זמן שמדבר רק כפי שנצרך לו הרי זה מותר, ואם מוסיף על זה הוי בכלל אל תרבה, רק דקשה לקבוע מהו הגבול בדיוק, ולכן איש אשר נצרך לו לדבר עם רופאה או פקידה וכיו"ב יש להקפיד לדבר רק מה שצריך לאותו הענין, וכן בקרובי משפחה, כמו לדבר עם דודתו, אין להרבות בדיבור אלא רק מה שנצרך לפי הענין". עכ"ל החוט שני. הרי להדיא מספרי הלכה שציטטו מאמרי חז"ל כלשונם ולא ציינו שהיום הדין אחרת, כי כאמור גם בימינו נוהג דין זה ללא שום שינוי או רפורמה ח"ו.

[**ובספר** 'דרכי החיים' ח"ב פ"ד מסופר: "פעם אחת אמר אברך אחד **למרן [הגרמ"י לפקוביץ]** **שליט"א** כי מתעסק הוא בשידוך מסוים ובנוגע למדוברת שוחח אודותיה עם מורה פלונית וכי אמרה לו כך וכך. הגיב מרן מיד ושאלו: האם דברת עמה אתה בעצמך? וכי ליכא דרכא אחרינא? עדיף היה שאשתך תדבר עמה והיא תהיה המקשרת ביניכם, אלא אם כן אין ברירה אחרת". ובקונטרס הלכות והנהגות (על שו"ע אבה"ע סי' כא, עמ' כ) לאחר שהביא את דברי הגמ' בעירובין הנ"ל, סיים: "פעם אחת ראה הבית ישראל זצ"ל איזה אדם שמתמקח עם איזה

מוכרת להוריד כמה שקלים במחיר, אמר לו צריך ליהזר בכל כיוצא בזה, וכי לא שווה לקיים את המשנה 'אל תרבה' ולשלם עבור זה כמה שקלים!"].

ואין כאן המקום להאריך, אך כאן ראוי לעורר כי ההרגל להרבות שיחה עם האשה אינו משקיט את היצר, אלא להיפך, ע"י זה שקועים יותר בתאוה זו, והמציאות טופחת על פנינו, כי לאחרונה התרבו המקרים של קורבה (בדיבור וכדו') גם בקרב אלו הקרויים 'חרדים' ונכשלו בחמורות רח"ל, ונהרסים בתים מפוארים, ילדי חמד נהפכים בין רגע לילדים אומללים מטולטלים בין שני הורים, והכל על ידי שטות של רגע, מפני שהוריהם היו 'חכמים' בעיניהם ולא שמרו על הגדרים שגדרו חז"ל בעניינים אלו, ודימו בנפשם שיצרם מסור בידם ו'היום זה אחרתי' וכו', וכבר אמרו חז"ל אל תאמן בעצמך עד יום מותך, ובפרט בעניינים הללו שנפשו של האדם מחמדתו, ו'אין אפוטרופוס לעריות' אמרו חכמינו.

וכמה החמיירו רבותינו בענין ריבוי שיחה עם אשה זרה, עיין מה שכתב רבינו יונה (אבות פ"א מ"ה): "שלא להרבות דברים באשתו נדה, שמא יגבר היצר ויבא לידי פשיעה, וק"ו באשת חבירו שיצרו תקפו עליה ביותר, שאם בזאת שלמחר תהיה מותרת לו ודומה לו כפת בסלו אמרו, כל שכן באשת נכרי (פ"י אחר) שהיצר מתאוה אליה, כענין שנאמר מים גנובים ימתקו וכו', וסופו יורש גיהנם, שסוף בא לידי עבירה, אחר אשר בשרירות ליבו הולך ומדבר דברים עימה, עכ"פ יעשה חטא וירד שאולה", עיי"ש דברים כדרבנות. ועי"ע מש"כ ב'פלא יועץ' ע' עריות וז"ל: "והנה באיסורים אלו של קריבות דעריות הנשים נוטלות חלק בראש והן תווסרנה ביסורים ועונשים קשים ומרים בגיהני גהינם וצעקה ואין מושיע לה, כאשר הן גרמא בנזיקין דמגרי יצר הרע באנשים ע"י שהולכות בין האנשים ומדברות עמהם דברים יתרים. ואפ"י אם ניקה האיש מעון שנלחם עם יצרו וניצל מעבירה ומהרהורי עבירה - האשה ההיא תשא את עוונה, ומה גם אם גרמה להכשל בה בהרהורי עבירה אוי לה ואוי לנפש".

ומה שהביא שם בחוברת 'ותשקוט הארץ' מהציץ אליעזר (ח"ט, ט) בשם תרוה"ד שבזמן הזה אין אנו מוזהרין כ"כ מליכך אחר אשה, ומוזה הביא סימוכין לדבריו להתיר בזמנינו כמה דברים וביניהם - דיבור מיותר עם אשת איש, יש להשיב על דבריו: א. דברי הלקט יושר בשם תרוה"ד להלכה למעשה לא התיר אלא רק ללכת אחר אמו משום כבודה, וכן אחר אשת ת"ח משום כבוד התורה, משום שבוה"ז אין אנו מוזהרים כ"כ מליכך אחר אשה. נמצא כי התרוה"ד לא שינה את ההלכה, אלא אמר שגם בזה"ז אנו מוזהרים אבל אין מוזהרים כ"כ. ב. אעפ"כ דברי התרוה"ד הם חידוש תמוה מאד, כמו שכתב הציץ אליעזר, וכן הגרש"ז אויערבאך (שהובא שם), ולא סמכו להלכה למעשה על הלקט יושר בשם תרוה"ד אלא רק בשעת הדחק וצורך גדול, עיי"ש. [ויש פוסקים שלא הביאו כלל את דברי תרוה"ד הנ"ל, עיין חוט שני ה' צניעות עמ' נ]. עכ"פ, כלל נקוט בידינו, אם ראית דבר תמוה - אין לך בו אלא חידוש, ואין לנו להרחיב את היריעה ולהתיר בשטחים אחרים, כגון בדיבור עם האשה, דבר שלא נתפרש באף פוסק. ג. עוד יש להעיר, כי הציץ אליעזר שם כתב ב' מהלכים שונים להסביר את דברי תרוה"ד מדוע בזמנינו אין אנו מוזהרים כ"כ מליכך אחר אשה, המהלך הראשון הוא - מפני שבזמנו של בעל תרוה"ד הלכו הנשים בצניעות מופלגת מכף רגל ועד ראש, ולכן ההילוך אינו גורם ההרהור, וכמו שרצה לטעון הרב השואל בשו"ת הרדב"ז סימן תש"ע. ואח"כ במהלך השני כתב הסבר

הפוך, שבזמן תרזה"ד היו הנשים רגילות לצאת החוצה. ולמעשה בעל הציץ אליעזר לא הכריע בין ב' הפירושים. והנה בעל החוברת 'ותשקוט הארץ' כתב רק את הטעם השני של הציץ אליעזר והשמיט במכוון את הטעם הראשון, כיון שהטעם הראשון לא מסתדר עם המהלך שלו... ד. כמו כן, הגרש"ז אויערבאך (שם) חלק על סברת הציץ אליעזר וכתב סברא אחרת השייכת רק בהילוך ולא בדיבור עי"ש. נמצא כי כל היסוד שכתב בעל החוברת נזכר רק בצד אחד בתשו' הציץ אליעזר, צד אשר גם הציץ אליעזר לא כתבו אלא בדרך של 'ועוד יש לומר', והגרש"ז א"א זצ"ל לא הסכים עמו.

עוד יש להתבונן בעצם הסברא המשובשת של בעל החוברת 'ותשקוט הארץ', שכביכול 'היום' השתנה המצב של הרחוב, וממילא 'היום' אין להקפיד כ"כ בשיחה עם האשה... וכל דבריו בטלים ומבוטלים כדבר שאין בו ממש, ישא אותם הרוח, דהנה חז"ל אמרו שלא להרבות שיחה אפילו עם אשתו, [ויש דעות בראשונים אם מדובר באשתו נדה או אפילו בטהורה], אע"פ שהוא רגיל באשתו, וא"כ מה שייד לטעון כי 'בימינו' נשתנו העיתים ומותר ומותר וכו', וכי גם בבית נשתנו העיתים?! וכי בזמנם לא היה האיש רגיל לראות את אשתו?! וכי דיבור מיותר עם אשת חבירו בזמנינו עדיף מדיבור מיותר עם 'אשתו' שבזמן חז"ל, אשר עליה אמרו 'אל תרבה שיחה עם האשה'! אלא הם הם הדברים, וכפי שאמרנו בתחילה, כל דבריו וסברותיו בטלים ומבוטלים, אינם עומדים אפילו ברוח מצויה.

עוד יש להעיר על המחבר דגן [המזדהה עם 'פוסקי הדור בעלי האחריות הציבורית', עי' 'ותשקוט הארץ' עמ' 39], שאם היום מפרסם בעל 'ותשקוט הארץ' שההרגל לנשים בזמנינו מתיר איסורים מפורשים בחז"ל ח"ו, אזי הדור הבא, או צעירי הדור הנוכחי, יבואו ויאמרו כי בזמנינו יש לבטל את רוב דיני הרחקות (בזמן איסור) כיון שאין זה מעורר הרהור ורק פעם בזמן הקדום היה חשש וכו', וכמו כן רוב דיני ייחוד, כיון שהכל מורגלים ואין חשש לעבירה כמו 'פעם' וכו' ואין לדבר סוף. נמצא כי דבריו המטופשים של בעל החוברת חסרי אחריות באופן נורא.

ג. **כתב** בחוברת 'ותשקוט הארץ' (עמ' 13): "מאחר ומראה זה של שער הגולש על הכתפיים 'התקבל' לאיסור אף ברווקה שאינה מחוייבת בכיסוי שיערה 'מסתבר' לומר שמראה זה 'נחשב כפרוץ' וממילא אין להתירו אף בפאה... ונמצנו למדים שאין להתיר לחבוש פאה הגולשת על הכתפיים".

ודבריו אינם דבריו מובנים כלל ועיקר, שהרי כיום מנהג נשים 'כשרות' רבות לחבוש פאה הגולשת על הכתפיים ואף יותר מזה, ולפי דרכו של המחבר דגן הדבר צריך להיות מותר, כיון שמראה שיער ארוך החל 'להתקבל' גם בקרב הנשים ה'כשרות'. ואכן כששוחחנו עם המחבר דגן אמר בפשיטות כי אם אכן נשים כשרות תחבושנה פאות ארוכות, ישתנה הדין להיתר. **שומו שמים!** לפי דברי 'ותשקוט הארץ', לא צריך לשאול רבנים או להסתכל במקורות ההלכה בכל הנוגע לצניעות, צריך רק לשאול את פי הצופים או הצופות בנשים, שיודיעו לנו מהו הסגנון המקובל היום, וכל שנה או אפילו כל עונה, נתעדכן ונקבל נתונים רלוונטיים לפי מצב הנשים ה'כשרות' של הדור...

כמה השתבש בעל 'ותשקוט הארץ' אשר בונה בניינים ומהרסם על פי הנהגת נשים בדור של עקבתא דמשיחא, כמה שטות יש בזה, הרי חיים אנו בדור שהאופנה הגויית משתוללת בראש כל חוצות, דור שמעצבי האופנה מכריעים מה ימכרו בחנויות ומה ילבשו בסתיו הבא... וכי מפיהם אנו חיים ח"ו?! הנהגת גדולי ישראל היא בדיוק להיפך - יש להלחם באופנה הפרוצה, שכן אם נקבע את אורחות חיינו לפי השתנות הזמנים אנו עלולים ח"ו למצוא את עצמנו בבאר שחת רח"ל. בחורף תשס"ז התקיימו בריכוזים החרדיים ברחבי הארץ כנסים גדולים לחיזוק הצניעות, אשר דיברו שם רבנים וגדולי הדור והניעו את אמות הסיפים בזעקה על המצב ההולך ומחמיר, ולפי דרכו התמימה של המחבר דנן לא צריך לצעוק, יש להתאזר בקצת סבלנות עד אשר הסגנון הפרוץ יהפוך למקובל 'ותשקוט הארץ'...

מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א, בשיחה בביתו עם נציגי ועדת 'משמר התורה', זעק בזה"ל: "אבל הצרה של הפאות, איך אפשר לתקן את זה, זה כבר מושרש, **גדולים וטובים** והולכים עד כאן, עם הפאות הזה, ממש פריצות שאין כמוה... זה התחיל מהגדולים... ראשי ישיבות, **גדולים וצדיקים**, כולם נכשלים בזה... זה לא סתם מן השוק נכשלים בזה, ממש צדיקים גמורים, **גם האשה היא צדקנית**, אבל זה...". ולדרכו המעוותת של המחבר דנן הדברים מופרכים מיניה וביה, שכן אם נשים צדקניות נשות ראשי ישיבות גדולים וצדיקים גמורים הולכות כן, א"כ הרי זהו "מנהג הצנועות" ואין כאן לא 'צרה' ולא 'פריצות', ומה צורך יש 'לתקן את זה', ועל מה נזעק מרן הגריש"א שליט"א?

ונסיים בדבריו של מרן **הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ שליט"א**, בכנס חיזוק הצניעות - נתיבות, טבת תשס"ז (ניתן לשמוע ביקול הלשון): "עלינו להתחזק, שלא נלך אחרי המודרניזציה של זמנינו, כי הרי אני מאמין באמונה שלמה שזאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא יתברך שמו, **לא שייך לומר "בזמנינו זה אחרת"**, כשאומרים כך **מסלפים את הדין! מסלפים את ההנהגה!**"

פרק ד'

טעם דין כיסוי הראש

כתב בחוברת בעמ' 23: "אמנם רש"י כתב שהעיקר כפירוש השני שחובת כיסוי השיער נלמדת מכך שהתורה צוותה לפרוע את שערך ומשמע שעד עכשיו היה מכוסה - כלומר שזו רק גזירת הכתוב ואין לדרוש את טעם הפסוק לאסור גם פאה". הנה לא עיין המחבר בסוגיא זו, ולא שת ליבו לכך שגם לפירוש השני של רש"י אין שום טעם לומר שזו גזירת הכתוב [והחסל"א הוא דעת יחיד בזה], ובראשונים ובפוסקים מבואר בפשיטות דטעם כיסוי הראש הוא משום פריצות, וכפי שיבואר. [כדרכנו נצטט מן המקורות שלנו - דהיינו ש"ס ופוסקים, כי יהודים אנחנו ולא נטשנו את התורה, ואנו מאמינים ב"ג עיקרים כי זאת התורה לא תהיה מוחלפת ולא תהיה תורה אחרת ח"ו, וכל דברי חז"ל ופוסקים שייכים גם אלינו, דור עקבתא דמשיחא].

ועי' מגיד משנה פכ"א מאיסוי"ב ה"א בסו"ד דמשמע דאיסור זה שייך **לדיני הרחקה מעריות**, וכן מבואר **מהרמב"ם והטור והשו"ע** שהביאו איסור פריעת הראש בהלכות הרחקה מעריות (רמב"ם שם ה"יז, וטוש"ע אה"ע סי' כא ס"ב).

וכן אמר מרן הגר"ש אלישיב שליט"א בשיעורו, כמובא בס' 'הערות במסכת כתובות' שם **"דכיסוי הראש של נשים הוא ענין שזה ערוה שמביא לידי הרהור"**.

וכ"כ מרן הגר"ש וואזנר שליט"א והגר"נ קרליץ שליט"א במכתבם (אייר תשנ"ו, הובא בחוברת 'דעת רבותינו'): **"הדבר ברור שמצות כיסוי הראש ניתנה לאשה הנשואה כדי להוסיף בצניעותה יותר מן הפנויה"**.

ומצינו עוד שנוי שיער האשה גורם להרהור ומכשול, בגמ' ברכות כד. "קול באשה ערוה שנאמר כי קולך ערב ומראך נאווה, שיער באשה ערוה שנאמר שערך כעדר העזים", ופירש"י: "מדמשבח לה קרא גוה שמע מינה דבר תאוה היא", וכ"כ בחדושי הרא"ה (שם): "שיער באשה ערוה, משום שבמראה (בהסתכלות) איכא משום הרהור", ובנשמת אדם (כלל ד או' א) כתב: "והנה מילתא דפשיטא דשער וקול כו', כיון דמצינו שהוא דבר נוי באשה כפרש"י שם (ברכות כד.), לכן אסרו חכמים כו' שלא יבא להרהר" עכ"ד, ועיי"ש. ועיין עוד בפירוש הטור הארוך (בפרשת אשת יפת תאר, דברים כא יב) עה"פ 'וגלחה את ראשה', וז"ל: "שמא בשביל שערה חשק בה". וכן כתב הגר"ש קלוגר בספרו 'חכמת התורה', (עמ' תקיב, פרשת חיי שרה): "כי שיער באשה ערוה, וגילוי השיער גורמת תאוה לזכר להתאוות לה". וכן איתא בזוה"ק (פרשת נשא) "דאפקת משערה דרישה לבר לאתתקנא ביה... ומה בביתא האי, כל שכן בשוקא" ופירש הרמ"ק על הזוה"ק: "ומכל שכן בשוקא דאיכא תרתי - גילוי השיער, ומחטיאה בני אדם".

ובסוטה ז. תנן: "וכהן אחוז בבגדיה, אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו, עד שהוא מגלה את לבה וסותר את שערה. רבי יהודה אומר אם היה לבה נאה לא היה מגלהו ואם היה שערה נאה לא היה סותר". ומבואר בגמ' (שם ח. ובסנהדרין מה.), דרבי יהודה חושש שמא הסוטה תצא זכאה ויתגרו בה פרחי כהונה (יתגרו בה - יהיו רודפים אחריה כל ימיה. רש"י). נמצא שיש גירוי היצר בגילוי שער נאה. [ורבנן לא פליגי בזה על רבי יהודה, אלא סבירא להו שיש מצוה לביישה משום 'ונוסרו כל הנשים', עיי"ש בגמ'. וראה מאירי (סנהדרין מ"ה). שביאר מדוע רבנן לא חוששים להרהור וז"ל: "ואפילו היתה נאה אין חוששין להרהור, שהרי מקודם זה הוחלפו בגדיה בבגדים שאינם של נוי, והסירו ממנה כל תכשיט ועומדת לשם בדאגה ובניווול כמו שיתבאר במקומו, ואין הרהור מצוי בכיוצא בזה" עכ"ל].

[ועי' בהשגות הראב"ד (כלים פכ"ז הט"ו) שכתב: "של יוצאת החוץ טהורה מכלום, והם הזונות שמראות את שערן, והנקבים גדולים מאד ואין עליהם תורת בגד, שאינה ראויה אלא לזנות" עכ"ל. ועיין עוד שבת לד. זונות מפרכסות זו את זו, ופירש"י: "מפרכסות זו את זו - את שער חברתה להיות נאה", עכ"ל].

נמצא כי גילוי שיער האשה מייפה אותה מאד, ונוי זה עלול לגרום למכשול לבני אדם הרואים אותה, ולכן צווה הבורא ית' את האשה לכסות שערה שלא יגרם מכשול על ידה. וזה כל עיקר יסוד הצניעות בכיסוי הראש - שתסתיר האשה הנשואה יופי מיוחד זה מעיני האנשים.

וב'ותשקוט הארץ' עמ' 30 כי שמה שחילונים מתלוננים שחובשות הפאה הן יפות, "התרסתם כנגדנו היא לפי הכנתם העקומה בתורת משה בחושבם שהתורה אוסרת על האשה להיות נאה

וטעו לחשוב שדיני הצניעות מיועדים למעט את היופי, ולכן הם מתריסים כיצד נשותינו מטופחות, אולם מאחר ואנו יודעים שאין כוונת התורה למעט ביופי האשה וכו' אנו יודעים שאין בזה סתירה". והשיבוש מבואר כנ"ל, דבאמת כוונת התורה במצוות כיסוי הראש היא **למעט את יופי האשה לעיני זרים**, כדי שהיופי לא יגרום למכשול, וההתייפות והטיפוח מקומם המיועד והראוי להם הוא בפני בעלה ויבתוך ביתה' כדברי המדרש, ו"הבנתו" של בעל 'ותשקוט הארץ' היא היא ההבנה העקומה בתורת משה.

מעתה ודאי הוא, שפאות הדור הצעיר [ה"צנועות" וה"מכובדות" וכו'] המייפות את האשה בדיוק כשערה הטבעי ואף הרבה יותר מכך, הרי הן היפך כוונת התורה במצות כיסוי הראש. והפוסקים שהתירו פא"נ לא חידשו לומר שמצות כיסוי הראש היא ללא טעם, נגד דברי הראשונים והאחרונים, אלא סברו שהפא"נ שהיתה בזמנם אין בה הרהור כשיער טבעי, כמבואר בפרק הבא.

פרק ה'

פאות זמנינו

א. כתב בעל החוברת בעמ' 27: "טענו בעלי החוברות שהמתירים התירו רק בפאות העשויות מקש ולא משערות טבעיות ולא בפאות העשויות יפה כפאות המצויות היום", והשיב המחבר (בעמ' 28): "יש לדעת שהגניילון הומצא רק לפני כשבעים שנה וממילא פאות סינטטיות באיכות טובה לא היו קיימות לפני כן, ובודאי שלא הכינו את הפאות הרגילות מקש אלא משערות טבעיות". והנה אין ידוע היכן מצא המחבר דגן מי שטוען שהפאות של פעם היו עשויות מקש, וכפי הנראה הוא זה שהמציא את ה"קש" הזה, ומה שכן נאמר בזה הוא לא מ"בעלי החוברות" אלא מפיו של **הגה"צ רבי דן סגל שליט"א** [בשם מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל], שלא אמר שהפאות היו **עשויות מקש** אלא שהיו **נראות כמו קש** [אף שנעשו משיער טבעי, וזאת מחוסר האמצעים הטכנולוגיים הקיימים כיום, כמבואר להלן], וז"ל (מתוך הקלטה): "אני מוכרח להגיד, שמעתי מהראש ישיבה ר' שלמה זלמן זצ"ל, לפני שלושים שנה, כשדיברנו על פאה, הוא אמר לי אז כך: לפני חמישים שנה, אם היתה אחת באה לירושלים עם פאה היו סוקלים אותה באבנים, ואז פאה אפילו עיור היה רואה שזה פאה, **קש זה היה נראה**, והיום..."

עוד כי שם להשיב על הנ"ל: "וכן מוכח מרוב האחרונים וכו' שכולם הגדירו את הפאה כתכשיט כקישוט וכנוי". אמנם הנה הדבר פשוט לכל מי שאינו מרמה את עצמו, שישנו חילוק עצום ורב בין פאות זמנינו לפאות שעליהן דיברו הפוסקים, והפאות של פעם לא התקרבו כלל לרמת היופי של פאות זמנינו. [וכדברי הגר"ד סגל שליט"א הנ"ל, ועוד, כמובא להלן]. יכול כל אחד לפתוח את אלבומי התמונות המשפחתיות מלפני עשרות שנים ולהיווכח באמיתות הדברים. ועל אחת כמה וכמה הפאות שלפני מאה שנה ויותר. ואין לתמוה על מה שנזכר על פאות אלו שהיו נוי וקישוט וכד', שכן נוי הוא דבר יחסי לתקופה, וביחס למצוי אז היה בפא"נ נוי וקישוט לאשה, אך אין לזה שום קשר לרמת היופי של הפאות ה'מדהימות' וה'מהממות' [וכמובן -

ה"צנועות"...) של זמנינו, שהתפתחה רק בעשורים האחרונים עם שכלול הטכנולוגיה, כאשר מסיח לפי תומו כל בעל מקצוע בתחום זה.

גם המחבר דן יודע היטב כיצד נראו הפאות בתמונות מהדורות הקודמים, אך הוא אינו נותן לעובדות לקלקל לו את החגיגה, וכותב כך (עמ' 28): "ויתכן שהתמונות הקדומות של פאות שנראות רע הן של פאות שלא היו את האמצעים לשמרן ולסדרן ולכן לאחר זמן היו נראות מוזנחות, מ"מ היתר חבישת הפאה אינו תלוי דוקא בכך שהפאה נראית רע, ומנין שהמתירים לא היו מתירים גם פאות צנועות מודרניות?" [צנועות" היינו ע"פ משנתו המשובשת של המחבר בביאור מושגי ה"צנועות"]. והדברים מתמיהים, שהרי מודה המחבר שבזמנם לא היו את האמצעים לשמרן ולסדרן ולכן הפאות היו נראות רע [ביחס לפאות זמנינו וכנ"ל], ולא רק "לאחר זמן", שכן מחוסר אמצעים לשימור חיותו של השיער, עד שהיו מספיקים לייצר ממנו פאה כבר היה מאבד את מראהו החי והאיכותי [ויבואר עוד להלן], ותעיד על כך העובדה שמכל התמונות שישנן מהתקופות הקודמות לא נמצאה אפילו תמונה אחת של פאה ברמת יופי כשל פאות דורנו, הדור הצעיר. וא"כ נמצא שכשדיברו הפוסקים על "פאה" כוונתם היתה ל"פאה" שהם הכירו, דהיינו פאות שמראהן רע [ביחס למראהן של פאות זמנינו וכמשנ"ת], וא"כ אין שום מקור בדברי הפוסקים להתיר את הפאות הנהוגות כיום בדור הצעיר, אשר גורמות להרהורי עבירה ושייכות לעולם הפריצות, ואף שהשם "פאה" משותף להן מ"מ הן שונות לחלוטין במהותן מהפאות שעליהן דיברו הפוסקים! ומה פשר ההיתממות "מנין שהמתירים לא היו מתירים גם פאות מודרניות"?

ובעמ' 5 ציטט המחבר מדברי ר'ב' הנסתר: "עוד עובדה שאי אפשר להכחישה היא שהפאות היו עשויות משיער טבעי ומיוצרות בעבודת יד בהתאמה מיוחדת לראש הלוקחה ובהחלט היו נראות נאות לעין - ולא כמו שמנסים לטעון", ושנה באיוולתו בעמ' 27: "וכבר העיד לי מו"ר שליט"א שאמו וסבתותיו וחמותו ואמה לפני כמאה שנה חבשו פאה צנועה משיער טבעי שנראתה יפה וכו' וידוע שהפאות אז היו מיוצרות משיער טבעי בעבודת יד לפי התאמה מיוחדת לראש (היום נוהגים לכנות פאות אלו 'קאסטס') ע"כ. הבינות, קורא יקר! לפני מאה שנה כבר היו פאות "קאסטס"! רק השם "קאסטס" הוא חדש, אבל אותן פאות כבר היו לפני מאה שנה, רק שלא קראו להן "קאסטס"... אם חשבנו שיש גבול לסילופים ולשקרים, התבדונו. מסתבר שהדבקות הנוראה ב"כבוד קדושת הפאה" בכוחה לגרום לאדם לשקר את עצמו בשקר כ"כ גם ובוטה, ועוד לקרוא לזה "עובדה שאי אפשר להכחישה"...

להשלמת הענין נצטט מספר מקורות. בספר 'הכל לאדון הכל' (עמ' 174) מובאת עדות כמסיח לפי תומו, על המצב באמריקה לפני כשמונים שנה: "באותם ימים לא חבשו נשים צעירות פאה. לא זו בלבד, אלא שמעטות כיוו כלל את ראשן לאחר הנישואין. פאות חבשו רק נשים מבוגרות יותר, והן נראו זהות כולן". ובספר 'הידור כהלכה' עמ' מו כ': "וכן היה סבי מספר כי דודתו שהיתה בפולין הלכה בגילוי ראש, וכשביקש ממנה בעלה שתחבוש פאה לראשה, אמרה לו וכי אני אשים על ראשי כזה סמרטוט?". ובשו"ת 'יצחק ירנן' (מהג"ר יצחק שחיבר זצ"ל מארגנטינה) סי' קלב כ': "וזכורני כי בחלב בשנים כתקון היו כל הנשים מכסות את ראשן במטפחות וכיוצא, למרות שהיה בנמצא פאה נכרית, אבל בצורה אחרת לגמרי ממה שנמצאת

כעת, **כי היה כמו כובע ממש בלי יופי והדר כלל**". וכן הגה"צ ר' יוסף ליס זצ"ל התבטא על הפאות של פעם שהיו **"כמו ליפה על הראש"** (כך סיפר לנו בנו יבלחט"א). כמו"כ הובאו לעיל דברי הגר"ד סגל שליט"א: **"קש זה היה נראה"**.

[להלן ציטוט מירחון 'הילה' ("ירחון לאשה החרדית" שיו"ל במשך תקופה קצרה בשנת תשנ"ז): "במבט לאחור, כשמסתכלים על נשים בפאה נכרית מאותה תקופה, לפני שלושים שנה ויותר, נראה המראה מגוחך למדי, עם הראש הגדול והנפוח. אולם כעת, עם עליית הגל של החזרה אל הטבע ואל המראה הטבעי, החלה מגמה זו גם בענף הפאות, ובהבדל גדול מבעבר, הפעם היו כלים טכנולוגיים מתוחכמים יותר". ציטוט מעיתון 'משפחה', מוסף 'כלולות' - אב תשס"ו, בראיון עם יצרני פאות: "בעידן ה"קאסטם" מקצוע הפאות כבר איננו מה שהיה פעם, צריך הרבה יותר ידע ומקצועיות, זהירות וידים טובות על מנת לטפל, לגזור ולשמור על הפאה". ציטוט מראיון עם 'גלית איטליה' בתקשורת הישראלית: "את יודעת, פעם היו פאניות של לפני עשרים שנה, היתה פאה סטנדרטית, צבעים אחידים, לא מתאים הצבע, והיום גם מתאימים, אז לא היה קטע של התאמה לפנים..."]

ובגמ' נזיר כח: איתא: "ור"מ בפאה נכרית אידי דזוהמא לא ניחא ליה", וביאר המאירי: "מפני שאין הסירוק עולה בה יפה, והוא שאמרו אידי דמזדהמא לא ניחא ליה".

וידועים דברי **מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א** בשיעורו היומי כ"ח תשרי תשס"ט (תרגום מאידיש): "כל הנדון הוא אם הולכים כמו הפאות שלפני מאה שנה ואפי' קצת יותר יפה אבל **שלא יהיה כמו שהולכים היום**!... אלה שהולכים היום זה ממש ערוה... **ועל זה אין שום היתר שהתירו אז את הפאה נכרית!**" ובספר 'אשרי האיש' (פסקי מרן הגרי"ש שליט"א) עמ' עט כ': "והוסיף רבינו **שפאות של היום גרועות יותר, ופאות הרגילות של זמנינו אשה צנועה תחמיר בזה!**"

ב. כתב הכותב בעמ' 29: "טענו הטוענים שאף אם נקבל שאין איסור בחבישת פאה אולם המציאות מוכיחה שהפאה גורמת להרהור, ויש להשיב וכו'" כאן האריך המחבר בדברי הבל, וסיים "עוד יש להתבונן בכך שגדולי עולם התיירו ואף עודדו את חבישת הפאה, וכיצד ייתכן להניח שלא חשבו על כך שהמציאות מוכיחה שהפאה מכשילה בהרהור?"

והנה שאלה "תמימה" זו תשובתה בדברי הפמ"ג סי' עה, שכי' דפא"נ מותר לקרוא ק"ש כנגדה כיון "דפא"נ אפי' משערותיה התלושות אין הרהור", ואין לומר דזהו משום שרגילים בפאה מגולה, שהרי הפמ"ג בא לתת טעם לדברי הרמ"א שכי' "יוכ"ש פאה נכרית אפי' דרכה לכסות", דהיינו שגם פא"נ שדרכה לכסות מותר לקרוא כנגדה דאין בה הרהור, וא"כ מבואר דמצד עצמה אין בה הרהור כמו שיש בשיער. וזה כמו שנתבאר לעיל, שהפאות שעליהן דיברו הרמ"א והפמ"ג לא דמו כלל לפאות המצויות כיום, ולדעת המתירים לא היה בהן משום הרהור, משא"כ הפאות ה"צנועות" של זמנינו, ה"מדהימות" וה"מהממות", אכן גורמות להרהור ואסורות משום לפני עור, כמשנ"ל לעיל פ"ב אות ב', וא"צ לכפול הדברים.

וככלב שב על קאו שב המחבר והביא כאן עוד מדבריו המזעזעים של הרב הדתי לאומי הנ"ל (פ"ב אות ה): "אין לאסור חבישת פאה מפני שנעשתה במומחיות וגורמת להרהורי עבירה". והדברים מנוגדים לחלוטין לדברי רבותינו וכנ"ל פ"ב.

ג. **בעמ' 28** הביא שיש שטענו שכיון שאסרו הפוסקים פאה משיער שלה "לכן הפאות המצויות היום שנראות ממש כשערות טבעיות וגם מותאמות לגוון פניה הרי נחשבות כשערותיה ואין להתיירן", והשיב המחבר שבפוסקים מבואר שהתירו גם פאה משיער שלה. וכבר נתבאר שאין בכך כדי להתיר את פאות זמנינו, שכן גם שיער שלה אחר שנחתך ונתלש איבד את חיותו ומראהו האיכותי, ואינו מתקרב כלל לרמת היופי והמראה הטבעי שישנם בפאות זמנינו.

[להלן ציטוט מהכתבה הנ"ל בעיתון 'משפחה', מפי אנשי מקצוע המסיחים לפי תומם: "גם פאה שנחבשת רק בשבת זקוקה לטיפול וחפיפה מידי חודש, מכיון שבניגוד לשיער טבעי על הראש, שיער הפאה אינו מקבל חומרים חיוניים מהגוף כמו ויטמינים ומינרלים וכד'. על מנת שהיא תקבל חיות יש לרענן אותה ולטפל בה כל חודש". כלומר, ללא "חפיפה וטיפול", בתוך חודש מאבד השיער התלוש ממראהו החי והאיכותי, וא"כ אין שום משמעות לכך שהפאה נעשתה משיער שלה. ומכאן ג"כ שאין כיום משמעות למש"כ ביישכיל עבדי' ששיער תלוש אין בו הרהור כיון שמאבד את חיותו, שהרי כיום משתמשים בחומרים השומרים על חיותו של השיער גם לאחר שנתלש].

ובספר 'מלבושי כבוד' מובא מכתב מרב אחד מבני ברק שכ' בזה"ל: "והא דהעיר באות י' דשרי ללבוש פאה נכרית הדומה לשערותיה מדברי המ"ב דשרי בשיער של עצמה, לא הבנתי, דהא ודאי בפאות של אותו זמן היה ניכר שאינו שערותיה, ורק כיום מחמת שכלול המכונות וכו' אפשר לעשותו כשערות ממש... ומכוון התה"ק באיסור גילוי שיער לדעת רבים הוא משום מכשול לאחרני, ותחליף פאה הנזכר לא מהני לזה".

ובעמ' 29 נשתבש המחבר וכ': "מה שאסר את הפאות המותאמות לפניה הוא תמוה, שהרי מאז ימות עולם אינו מסתבר שאשה חבשה פאה שאינה מותאמת לפניה, וכן היתה הכרעה ברורה אצל גדולי אירופה שעודדו את השימוש בפאה ולא אסרו להכין פאה משיער שלה או משיער של חברתה או של אחותה אף אם נראית כשיער שלה, ואין לנו להמציא מדעתנו איסור בפאות הנראות כשיער שלה אף אם הן יפות". [כמו"כ בעמ' 17 כתב בשם א. פולק: "מאחר והאשה יודעת ששערה מכוסה בפאה לא אכפת לנו שהגברים אינם יודעים"]. **ודברים אלו מנוגדים לחלוטין לדברי גדולי הפוסקים:**

מרן הגר"ש וואזנר שליט"א ב'שבט הלוי' ח"ה סי' קצט כ': "וכן שתהיה הפ"נ עשויה שלא תיראה ממש כהולכת בשערה אלא **ניכר שהוא גוף זר עליה**". [ובספר משבצות זהב לבושה (עמ' קע"ט) כתב: "מאחר ורוב רובן של הפאות בזמננו הן במראה שער טבעי, הורה מרן הגר"ש וואזנר שליט"א לפרסם את מכתב גדולי ישראל שפסקו שפאות אלו אסורות מן הדין גם לדעת המתירים"]. כמו"כ בשנת תשל"ה פורסמה 'קריאה אל בנות ישראל' מגדולי התורה והחסידות, ובין החתומים עליה: מרן הגר"ש וואזנר שליט"א, הגאון רבי בנימין יהושע זילבר זצ"ל, הגר"נ גשטטר זצ"ל, ה'בית ישראל' מגור זצ"ל, האדמו"ר מויז'ניץ שליט"א, האדמו"ר

רבי יחיאל יהושע מביאלא זצ"ל, האדמו"ר רבי משה מרדכי מלעלוב זצ"ל, וזה נוסח הקריאה: "היות כי בעוה"ר נפרץ באחרונה שנשים נשואות לובשות פאה נכרית **הדומה ממש לשיער**, מיינים ממיינים שונים לא שערם אבותינו, עד שנראין כפרעות ראש ח"ו, הרינו רואים חובה לעצמינו להודיע דעת תורתנו הקדושה כי **הדבר אסור מדינא!** שאף במקומות שנהגו היתר בפאה נכרית, לא עלתה על הדעת פאות נכריות כאלו העשויות כדרך הפרוצות ח"ו".

מרן הגר"ש אלישיב שליט"א בשיעורו הידוע אמר בפירוש שפאות הנראות כשיער שלה הוא **איסור גמור**, וכל ההיתר הוא רק בפאות כמו של פעם שהיה ניכר שאי"ז השיער שלה. [וכאשר נשאל שם שהרי התירו גם פאה משיער שלה, לא הבין כלל את השאלה, והיינו כמשנ"ת דגם שיער שלה מ"מ אחר שנתלש איבד את חיותו והיה ניכר שאינו מחובר, וכמו"כ אופן עשיית הפאה לא היה במומחיות כהיום, ולא היה שיער הפאה משתלב עם הפנים כשערה הטבעי ('מראה טבעי' - בלשון המקצועית של היום)]. וכשנשאל מרן הגר"ש אלישיב שליט"א מאיזה טעם אסור לחבוש פאה הנראית כשיער טבעי, השיב על אתר: **פריצות!** (דברי שלום עמי' פד).

וכן דעת **מרן הגר"ש"ז אויערבאך זצ"ל**, כמבואר בספר הליכות שלמה (תפילה פ"כ סקי"ב): "פאה נכרית - אע"פ שהתירו לצאת בה, מ"מ חלק ניכר מהפאות המצויות היום אין היתר ללבושן כי הן נוגדות לגמרי את רוח הצניעות. וכלל דמלתא, אין זה מדרך הצניעות שיהא המראה דומה לפנויה אלא צריך שיהיה **ניכר בקלות** שאין זה שיער טבעי". [נמפורסמים דברי הגה"צ רבי דן סגל שליט"א שהעיד שאמר לו מרן הגר"ש"ז אויערבאך זצ"ל בזה"ל: "היום אני לא יודע אם הולכים עם כיסוי או בלי כיסוי, אצלי זה מאוס מאד, משל למה הדבר דומה לאחד שאוכל בשר כשר ועושה את כל ההשתדלות שיראה שזה טרף, מכסים את השיער ועושים את כל ההשתדלות שזה יראה לא מכוסה, אצלי זה מאוס מאד!"]

וכ"כ **הגר"מ שטרנבוך שליט"א** בשו"ת תשובות ונהגות (ח"ד סימן רצ"ד): "וראוי להעיר עוד וכו' שיבררו אצל הכלה שמכינה פאה נכרית לחופה ולאחר נישואיה שלא תהא בפריצות וכו', שהרבה פעמים אצלה העיקר בבחירת הפאה הוא **שלא יהא ניכר כפאה** אלא שיהא נראה כשערותיה, ואם לא יברר כהנ"ל, יתכן שהחתן יגיע לחתונה ויגלה שהיא קנתה לה פאה מפוארת, אבל מתועבת ואסורה ומוטב בלעדיה, והחתן הבן תורה נכשל בברכות לבטלה, ובאיסור פריצות, וחילול השם רח"ל, שחוטא ומחטיא ותורתו לא מתקבלת. ומצוי אף שהכלה עושה כן בתמימות, לאחר שרואה זאת אצל אחרים ונהרת אחרים, ומחריבה בזאת את ביתה וכל עתידה וכו'. ובעיקר ההיתר לכסות הראש בפאה נכרית, ידוע שבשעתו התנגדו לזה גדולים ממדינות שונות, ובישוב הישן בעיה"ק אצל הרבה אנשי מעשה וגם מהספרדים מקובל להחמיר כן, אבל כשיש בזה פריצות לכו"ע איכא בזה איסור חמור, והמכסה ראשה בפאה נכרית שיש בה פריצות הוי כאילו לא מכוסה כלל. ובעוה"ר הפירצה מתרחבת וגורמים ר"ל להריסת חומת הצניעות ולסילוק השכינה, ונשארים ח"ו כטרף ביד אויבינו כשיסתלק ח"ו השכינה מאיתנו" עכ"ל.

ובשו"ת מהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון סי' רי"ג) כתב: "עין שלטי הגבורים פרק במה אשה דבשיער תלוש שרי. ונראה לי דדוקא בגוונא **דניכר לכל שלא נעשה משיער של עצמה**, אבל

בלאו הכי ודאי אסור, כדקיימא לן לאסור בדם דגים ובכמה דוכתי משום מראית העין, ובפרט לענין איסור ערוה שהוא חשש הרהור" עכ"ל. ועיין קריינא דאיגרתא (ח"ב קכ"ד) שכתב דודאי יש לציית בזה לדברי המהרי"ל דיסקין.

מענה קורא יקר, בין תבין את אשר לפניך, מה רבה חוצפתו ועזותו של המחבר דנן, אשר כותב ללא בוש כי גדולי ופוסקי הדור "ממציאים מדעתם איסורים", עפ"ל. וכפי הנראה לדעת 'ותשקוט הארץ' לא אלו הם גדולי הדור אלא הרב הדתי לאומי הנ"ל (פ"ב אות ה), ולכן לאורך כל החוברת המאוסה מביא הוא עוד ועוד ציטוטים מדבריו, כגון בעמ' 33: "וכן מצאנו שבשו"ת... הנהיג את חבישת הפאה וכו' להקל לנשים צדקניות לעשות פאה כדי להשוותן עם שאר נשים העושות באיסור וכו' ולא תהיינה בין הנשים ללעג וכו', והמנהג לחבוש פאה נוסד ע"י שומרות המצוות אשר רוצות לנהוג באופן מודרני אך ע"פ התורה...", כלומר שבעצם חובשות הפאה פוזלות לרחוב והיו רוצות לגלות שערן ממש כמו הנשים החילוניות, והפאה היא בעצם חיקוי מואץ של גילוי ראש... כאן המקום לציין כי בעל החוברת אינו מטמין דברים אלא אומר באמת את מה שהוא חושב ללא חת...

ד. ובעמ' 30 כי המחבר "וכבר העידו רבים שרוב הפאות המצויות ניכרות". והנה ענין זה טועים בו רבים, ונבאר הדברים. הן אמת כי ייתכן אמנם שרוב הפאות המצויות לא יטעה אדם חרדי לחשוב שהן שערותיה המחוברות, אך מ"מ אי"ז ענין כלל לניכר' שבפאות של פעם. שבעוד שהפאות של פעם היו ניכרות כפאה **מחמת גריעותן**, דהיינו שלא היה שיער הפאה במראה חי ואיכותי וכמו"כ לא היו הפאות מותאמות לפניו כשיער טבעי וכמשנ"ת, הרי שהפאות של היום 'ניכרות' בדיוק **מסיבות הפוכות!** שכן הנערות בד"כ הולכות בתסרוקת צנועה ואסופה, ואילו הפאות ה"צנועות" וה"מכובדות" הן שיער פתוח וסתור! הנערות הולכות בשיער פשוט ושקט, ואילו הפאות ה"צנועות" וה"מכובדות" הן שיער הדור וראוותני, מטופח ומושקע הרבה יותר משיער הנערות! והנה אם הבעיה היתה רק משום מראית העין היה ניתן אולי לחשוב שאין נפק"מ בסיבת ה"ניכר" [למרות שג"ז אינו נכון כמבואר להלן], אך היות והנדון הוא משום צניעות, **היעלה על הדעת ש"ניכר" כזה יהפוך את הפאה לפאה "צנועה"!** [ואמנם המחבר דנן שכבר השחית את רגשי הצניעות שלו בפלפולים של הבל, מסתמא לא יבין את האבסורד שבדבר, ולא יצליח למצוא שום סתירה בין "פאות צנועות" לפאות "מדהימות" "מהממות" ו"מרהיבות"...]

ונעתיק מש"כ בזה בספר 'דברי שלום' (עמ' צב): "וגם אם מזהים את הפאה ע"י טביעות עין וכדו' לא מהני, כיון שעצם המראה הטבעי מביא לידי הרהור והכשלה. **איברא**, מה שמזהים היום חלק מהפאות החדשניות המצויות לרוב, אינו נובע מתוך טביעות עין (שמתוך שמורגלים בכך מבחינים מיד שזו פאה), רק הזיהוי נעשה ע"י צירוף כמה גורמים, ונסביר את הענין בקצרה: אופן הסירוק של הפאות הוא בדרך כלל אחיד - שיער מטופח מסורק היטב לצדדים באופן אחיד. תסרוקת זו אינה מצויה, בדרך כלל, בקרב נערות שאינן נשואות (מטעמי צניעות, כנזכר במ"א סי' עה סק"ג), לכן כשרואים אשה חרדית עם התסרוקת הנ"ל - שיער מטופח מסורק היטב לצדדים באופן אחיד, נוטים לחשוב שמן הסתם מדובר בפאה, אך לא משום שניכר שהפאה היא כגוף זר. **והראיה לכך** - אילו את אותה פאה תחבוש אשה שחזותה מעידה

עליה שהיא אינה שומרת תו"מ, סביר להניח כי גם הנשים החרדיות יחשבו שמדובר בשערה הטבעי, ועכ"פ לא ידעו בביורר שמדובר בפאה (וגם אם יבחינו בשינוי קטן - שיער מלא או מבריק, יניחו שמדובר באשה שהשתמשה במייבש שיער או במייבש שיער וכדו'). **וכן להיפך**, כאשר בחורה חרדית רווקה מסרקת את שערה המרובה בצורה אחידה ומטופחת לצדדים (דהיינו שיער סתור) גם הנשים המורגלות בפאה נוטות לחשוב שמדובר בפאה, ואיה איפוא היא טביעות העין? עכ"ל.

ה. כ' בחוברת בעמ' 27, שכיום אין לחוש כלל משום מראית העין, כיון ש"בזמנינו שהפאות נפוצות מאד אצל הצנועות - כלל אין לחוש שיחשדוה שמגלה את שערה". ואינו נכון, שהרי כל זה רק במקומות חרדיים, אבל בסביבה חילונית פעמים רבות הרואים סבורים שאלו הן שערותיה הטבעיות, ופעמים שהדבר מטעה אותם לחשוב שאין חיוב לאשה לכסות את ראשה וזו רק חומרא וכד', [וזהו אחד מטעמי איסור מראית העין, עי' רש"י חולין מא: ד"ה לשם עולה, וכריתות כא: ד"ה שכנסו]. וכ"כ בספר משמרת מועד עמ"ס שבת ח"ב עמ' פט אות ח' בשם מרן הגר"ש אלישיב שליט"א וז"ל "הואיל ויש הרבה נשים שאין מכסות ראשן **עדיין שייך מראית העין**". וכן כתב בשו"ת שנות חיים (סימן שט"ז), דבמקום שיש הרבה פרוצות אסור לכו"ע, כי הרואה יחשוב שגם היא מהפרוצות, עיי"ש. [ביאור הענין: דינא דרבים לא חשידי אמור רק במקום שכולם זהירים מלעבור על האיסור, כאיסור עבודה זרה שהאיסור חמור בעיני הכל, ולכן כאשר כמה אנשים עושים דבר המעורר חשד, יתלו הכל להתירא. אבל במקום שהאיסור קל בעיני ההמון ובפרט היכא שיש פרוצים בזה לא שייך לומר דברבים ליכא חשדא, דמאיזה טעם יתלו הכל להתירא. לכן בענין מראית עין בפא"י, כיון שבזמנינו נשים רבות יוצאות בגילוי ראש, לא שייך לומר התירא דרבים לא חשידי].

ושמענו מקרים רבים אודות נשים נשואות חובשות פאה חדשנית (שהן הפאות המצויות היום), שכאשר הגיעו לסביבה חילונית לא היה היכר והבדל במראה שערן ביניהן לחילוניות, ומאחר והפאה היתה במראה טבעי - הן נראו ממש כמהלכות בראש מגולה כמו שאר הנשים החילוניות ששהו במחיצתן. סיפר לנו רכז בארגון 'ערכים' מעשה נורא - לאחר הרצאה שהתקיימה באחת השכונות החילוניות, נגשו לאשה נשואה ע"מ לרשום אותה ואת בני משפחתה לסמינר חזרה בתשובה והחלו לדבר על חשיבות שמירת שבת וכו', ותוך כדי דיבור, אמרה האשה "אני לא צריכה סמינר, אני חרדית! אני פשוט חובשת פאה..." פעילי ערכים שנוכחו במקום היו מוכי הלם. אוי לה לאותה בושה, כמה חילול ה' יש בדבר!

[וידוע שהגר"ח קניבסקי שליט"א אוסר גם כיום פאות הנראות כשערה משום מראית העין, ושלחנו לשאלו מדוע אסור הרי כיום שהדבר מצוי לא יחשדוה שמגלה שערה, והשיב בזה"ל: "א"כ כל הפרוצות לא יכסו את ראשן ויאמרו שזה פאה נכרית", דהיינו שישנו חשש נוסף ב"מראית העין" [מלבד חשד], שאם יהיה מותר ללכת בפאה הנראית כשערה יהווה הדבר פתח לפירצה של גילוי ראש, שכן תהיה אפשרות לפרוץ גדר ולגלות הראש ללא שידעו מכך. וכבר נזכרה סברא זו בשו"ת סבא קדישא למהרש"א אלפנדי זצ"ל. ולפי"ז לכאוי גדר ההיכר הנצרך הוא שלא תהיה הפאה באופן שאפשר להיראות כך גם בשיער טבעי, ואין כיום דבר כזה!]

ו. **בעמ' 32** כתב הכותב: "טענו הטוענים שמאחר והפאות מיוצרות ע"י פרוצים ועבור פרוצות הרי יש להתרחק מהן ~ ויש להשיב שמסתבר שהפאות הצנועות מיוצרות בעיקר עבור הסובלות מנשירת שיער כגון זקנות או חולות סרטן רח"ל, [נבקש סליחה מהקוראים החשובים על ציטוט דברים מגוחכים אלו], וכמעט ולא תמצא גויה שפיה שתחבוש פאה צנועה". אכן, לא תמצא גויה שתחבוש פאה צנועה באמת, אך פאה "צנועה" של 'ותשקוט הארץ' תמצאנה גויות רבות שתחבושנה פאות כאלו. אותן לא מעניין שבחוברת 'ותשקוט הארץ' הדביק להן בכל הזדמנות את התואר "צנועות", הן יודעות היטב מהי מהותן של פאות אלו. וראה מש"כ **מנן הגר"ש וואזנר שליט"א** בישיבת הלוי ח"ב בהקדמה אות כה: "ופשוט אצלי כי פאות נכריות המודרנים בזמן הזה (**תשל"ג**) הם בגדר עוברת על דת יהודית לצאת כן ברחובות קריה בלי כסוי ראש. והא ראייה שאינו דת יהודית - דהא גם הגויות בזמן הזה הולכות כן לשם נוי שלהם, אם כן מה דת יהודית בזה. ונתקיים בדרך מליצה: פאה - נכרית". ויכול כל אחד לברר אצל אמו וזקנתו, כי הפאות ה'צנועות' של היום כבר 'עברו' מזמן את הפאות המודרניות של שנת תשל"ג...

עוד כתב שם: "וגם אילו הפאות היו מיוצרות למטרות פריצות אין בכך כדי לאוסרן על מי שחובשת פאה שנראית עליה צנועה". רק במושגי ה"צניעות" המעוותים של 'ותשקוט הארץ' יש מקום לכזו המצאה, פאה המיוצרת למטרת פריצות אך "נראית עליה צנועה"...

וסיים המחבר שטותיו והבליו בזה"ל: "ומה שהיצרנים הם פרוצים - הלואי וגם בשאר פריטי הלבוש נהיה כל כך בררניים". בדחיה שאין בה ממש 'השקית' המחבר **טענה חמורה מאד!** האם "במקרה" היצרנים הם פרוצים!! האם "במקרה" המקור לרכישת מקצוע הפאות וייצור הפאות הוא אצל גויים וחילוניים פרוצים השטופים בתאוות וגירוי יצרים!! האין בכך כדי ללמד על מהותן וענינן של הפאות [ה"צנועות" וה"מכובדות" וכיו'] היוצאות מתחת ידם!?

ז. **עוד** כתב הכותב בעמ' הני"ל: "טענו הטוענים שלמנהג הנוהג היום שגם הצנועות חובשות פאה צנועה אין תוקף של מנהג, שהרי מנהג זה הונהג על ידי קלות הדעת שלא בהסכמת חכמים", והשיב המשיב דאדרבה חבישת הפאה הונהגה ע"י הצנועות, במקומות שאחרות לא כיסו כלל את ראשן. וכמה אטום וסתום ליבו, ולא חלי ולא מרגיש שהפאות ה"צנועות" וה"מכובדות" שלו **שונות לחלוטין** מהפאות שהונהגו בדורות הקודמים ע"י הצנועות. כל אשה מבוגרת הזוכרת את התקופה שלפני כעשרים או שלושים שנה תוכל להעיד על כך, שהפאות ה"רגילות" של הדור הצעיר הנקראות היום "פאות צנועות", נחשבו עד לפני כעשרים שנה לפאות פרוצות לחלוטין ונחבשו רק ע"י קלות הדעת משולי המחנה, תוך התעלמות מוחלטת מהוראתם המפורשת של גדולי ישראל ופוסקי הדור!

הפאות הצנועות של אז היו הפאות ה"קצוצות" [וג"ז רק באופן יחסי, ולא כפאות שעליהן דיברו הפוסקים], ואילו פאות ה"קארה" - שאין מכסות רק את שורשי השיער מלמעלה, אלא שיער הפאה ארוך יותר ומתפשט ויורד בצידי הראש - הן חידוש של העשורים האחרונים, שחדר למחנינו בניגוד להוראת פוסקי הדור! בשנת תשמ"ז פורסמה 'קריאה נאמנה' בחתימתם של גדולי הדור: הגר"ש אויערבאך זצ"ל, הגר"ש אלישיב שליט"א, הגר"ש וואזנר שליט"א, הגר"ל שטיינמן שליט"א, הגר"נ קרליץ שליט"א, הגר"פ שיינברג שליט"א, הגר"י צדקה

זצ"ל, הגרב"צ אבא שאול זצ"ל. בקריאה זו זועקים גדולי ישראל כנגד הפירצה החמורה של הפאות "הארוכות והפרועות והמתפשטות לצדדים", וכתבו שאסור לאשה לחבוש פאות אלו מחוץ לביתה! כמו"כ באותה שנה נקבע ע"פ הוראת גדולי ישראל "תקנון הפאות", ושם בסעיף 3 נאסר לחבוש פאה במראה טבעי, ובסעיף 4 נאסר לחבוש פאה המתנפנפת עם כל תנועת ראש ומשב רוח! [נסיפר לנו אברך מקרית ספר שנכנס למרן הגרי"ש אלישיב שליט"א בענין זה, ומרן שליט"א זעק: "פאה שהיא לא לפי הכללים זה פרוץ! זה אסור!", וכששאל "מה הם הכללים", השיב מרן "כבר כתבו את הכללים בבני ברק"].

[ויעויין עוד בדברי מרן הגר"ש וואזנר שליט"א ב'שבט הלוי' ח"א בהקדמה: "עצם הליכת סתורת השיער הוא פריצותא... באשת איש לית דין ולית דיין דאיסורא גמורא הוא... עצם ההליכה בשערות מסותרות הוא פריצותא שאין כמוהו ונלקח מן הירודים שבאנושות, גם כשהולכת בפאה נכרית... ומה נואלו אלו שמבקשים להם קולות על זה תחת מסוה של כיסוי ראש מדומה". ובספר 'דברי שלום' עמ' צג הוסיף בזה: "עוד שמענו ממרן הגר"ש וואזנר שליט"א, שגם אותן פאות ששערן מתנועע ע"י כיפוף הראש אסורות מעיקר הדין!", וכיום כל פאות הדור הצעיר (ה"צנועות" וה"מכובדות" וכו') בכלל זה].

ה"חורדים" המודרנים, אשר המושג "צניעות" אינו מופיע בלקסיקון שלהם, התעלמו כדרכם מהוראת גדולי ישראל והחדירו למחנינו פאות פרוצות אלו, ולדאבוננו הרב צלחה דרכו של יצר הרע, ובמשך השנים חדרו פאות אלו למחנה בני התורה, עד שזכו כיום לתואר "פאות צנועות". ומה נאמר על פאות ה"קאסטס" אשר בעבר היו שם נרדף לפריצות [שאל אביך ויגדך], ולא היו מצויות כלל אצל בני התורה אלא רק אצל קלי הדעת משולי המחנה, וכיום הפכו לנחלת הכלל רח"ל. [נציג נתון סטטיסטי אחד שנודע לנו מאת המזכיר של 'משמר התורה' שבתפקידו היה בקשר עם פאניות, ואמר שהובר לו כי כיום לכה"פ שמונים אחוז מהצעירות החרדיות רוכשות רק פאות 'קאסטס', בעלות ממוצעת של 6000 ₪! אוי לה לאותה בושה!]. וכן על זה הדרך, בשנים האחרונות, כל פירצה חדשה בתחום הפאות, מתחילה אצל המודרנים וקלי הדעת, ועם הזמן קונה לה שביתה בקרב נשות בני התורה, והופכת ל"מנהג הצנועות"...

העולה מן הדברים, כי הפאות ה"רגילות" המצויות כיום [אשר בעל 'ותשקוט הארץ' טורח בכל הזדמנות לנסות לשטוף את מוחנו ולהזכיר לנו שהן פאות "צנועות" ו"מכובדות"...], ה"מנהג" לחובשן אכן הונהג ע"י קלות הדעת לשם פריצות, שלא בהסכמת חכמים! הלזה "מנהג הצנועות" ייקרא?!

ח. בעמ' 3 התרעם המחבר על אותם המאשימים את חובשות הפאות 'במחלות שונות ובגזירות נוראות הנוחתות על עמנו', וכ': "כל זמן שלא התברר על ידי נביא - אין רשות לאדם להאשים את זולתו שמחמת הנהגה מסוימת נגרם אסון".

והנה כבר נודעו דברי רבותינו על כך שחוסר צניעות הינו אחד הגורמים הגדולים למחלות ואסונות רח"ל, ונצטט בזה חלק מדברי גדולי דורנו שליט"א: "הגר"י העיד עדות מכלי ראשון: נכנסתי לחדרו של מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א, ותוך כדי שיחה שאלתי אותו לפשר כל מה

שמתרחש בדורנו, כל הפגעים והמיתות המשונות עליהם אנו שומעים שוב ושוב. מרן הגר"ש אלישיב שליט"א ענה מיד: **שיתקנו את הצניעות ואז יהיה בסדר!** (בית נאמן - י"ב טבת תשס"ט). "סיפר הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א: שמעתי ממורי ורבי **הגאון בעל 'שבט הלוי'**, שאחת הסיבות לצרות המרובות הפוקדות אותנו רח"ל היא **בשל ענין הצניעות שנפרץ מאד...**" (עלינו לשבח - פרשת לך לך). **מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א:** "בתקופתנו אנו רואים שיש רח"ל כ"כ הרבה צרות ואסונות בכלל ישראל, ... צריך לדעת שצריך **להתחזק מאד בגדרי הצניעות**, כדי שלא ימצא בך ערות דבר ושב מאחריך, שבמצב זה רח"ל עלולות להגיע כל הצרות. **ההתחזקות בגדרי הצניעות היא זו שיכולה לעצור את המשך המצב הנורא הזה!**" (יתד נאמן - כ"א אדר ב' תשס"ח).

מעשה, אחר שהפאות הנהוגות כיום בדור הצעיר הן היפך הצניעות וכמשנ"ת, האם צריך לחכות לנביא בכדי לומר שפגיעה כה חמורה בחומת הצניעות, [עד כדי הפיכת פריצות ל'מנהג הצנועות'], היא מן הגורמים לגזירות והמחלות הנוראות רח"ל!!

והנה כפי הנראה כוונת המחבר לאותם המקשרים בין חבישת הפאות למחלה הנוראה רח"ל [ע"פ הגמ' בשבת סב: "מקום שהיו מתקשטות נעשה קרחים קרחים" ופירש"י שם "היינו שיער שסורקות ומפרכסות", והנהגת מדה כנגד מדה - שיער כנגד שיער], וע"ז מתרעם שאין רשות לומר כן כ"ז שלא נתברר ע"פ נביא. וע"כ מן הראוי להביא בזאת את דבריו של **הגה"צ רי"א וינטרוב זצ"ל** [בענין טיולים בבין בזמנים - ער"ח אלול תשס"ז - ביהמ"ד פוניבז' צעירים ב"ב]: "אם כי אכן אין בידינו להבין דרכי שמים בהפסק דין, אך יש את **אופן ביצוע הפסק דין**, כי הלא האפשרות לקיים פס"ד מות רח"ל על אותו שגורו עליו הוא בכל האופנים שבעולם, ומ"מ ההשגחה העליונה בוחרת לבצע דוקא באופן מסוים, וזה כבר **כדי לדבר אלינו ולומר לנו מה רוצים מאיתנו, ומה תובעים מאיתנו בשמים**. אופן ביצוע הפסק דין **היא שפת ההשגחה העליונה לדבר עמנו**, באופן שהגם שבעצם הפסק דין אין לנו ידיעה והבנה ואין לנו אפשרות לחקור זאת, אך צורת הביצוע **עלינו לדעת ולהבין מדוע היה זה בגוון כזה בדוקא, ולהסיק המסקנות מזה**". ע"כ. מעתה, אחר שנתברר מפי עדים נאמנים שבחודשי הקיץ של שנת תשס"ד, בהם נמנעו נשות ישראל מחבישת פאה, התרוקנו מחלקות אונקולוגיות מחולים חרדיים כמעט לגמרי (לשמיעה מכלי ראשון: ביה"ח תל השומר - 08-9740380, ביה"ח הדסה עין כרם - 0505-963260), בודאי שיש לנו להסיק המסקנות מזה ולהבין מה רוצים מאתנו ומה תובעים מאתנו בשמים, וחלילה לתלות זאת במקרה. והמעלים עיניו מזאת בטענה שהדבר לא נתברר ע"פ נביא - לא בדעת ידבר.

פרק ו'

כיסוי הראש במטפחת

א. כתב בעל החוברת בעמ' 5: "המציאות במערב אירופה שגדולי ישראל עודדו את השימוש בפאה ככסוי שיער לכתחילה, וראו בו את דרך הנשים הצנועות... ובמטפחת ראו בזמנם כיסוי שאינו מכובד שמקומו רק בחדר השינה ואין יוצאים בו".

הנה כתב בעל החוברת ש'גדולי ישראל' במערב אירופה ראו במטפחת 'כיסוי שאינו מכובד שמקומו רק בחדר השינה'. ולמעשה, לא היו דברים מעולם, אלא זו המצאה אשר כנראה חלם עליה המחבר דגן באישון לילה ואפילה. כאשר שוחחנו עם בעל החוברת ושאלנו אותו מנין לו סיפור זה, השיב ששמע זאת מפי רב אחד שבצעירותו היה בגרמניה שסיפר כי כך הייתה הדעה הרווחת שם. מעדות זו על האוירה ששררה בגרמניה, הסיק 'מסברא דנפשיה' כי 'מסתמא' כך אחזו גם 'גדולי ישראל' בגרמניה ובמערב אירופה...

כל בעל שכל יבין כמה השתבש בעל החוברת, ומלבד השטות שבדבר עבר גם על 'מדבר שקר תרחק', [וידוע ומפורסם עד כמה רבותינו דקדקו להעביר עובדות כהווייתן], וכדי להשפיל את הנשים הצנועות חובשות המטפחת, שכביכול הן הולכות ב'כיסוי שאינו מכובד שמקומו רק בחדר השינה', המציא המחבר סיפורים שאין להם שחר על דעת 'גדולי ישראל', וכאשר מבררים נמצא כי לא דובים ולא יער! המסקנה המתבקשת - אין ראוי להתייחס ל'סיפורים' שממציא בעל החוברת 'ותשקוט הארץ', כלל ועיקר!

ובעמ' 16 כתב: "וכן מנהג מקובל אצל בנות ישראל המושרשות במצוות מדורות, שהנשים אינן לבושות בגדי שק בצאתן לרחוב אלא לבושות בחן ובצורה עדינה ומכובדת, ואין סיבה שכיסוי השיער יהיה מופלה לרעה".

הנה בעל החוברת דגן חידש 'מקור' גאוני (שעד עתה לא עלה על דעתו של אף פוסק) להתיר פאה ברה"ר, שהרי בימינו לא מקפידות הנשים ללבוש 'שק' בצאתן לרחוב, וממילא יש להוכיח שמותר לצאת בפאה, שאם תאמר פאה אסורה, מדוע כל הגוף מכוסה בצורה מסודרת ומכובדת ואילו הראש מופלא לרעה ואינו מכוסה באופן מכובד.

בטרם ניגש לנקודת המוצא, להנחת היסוד שממנה השתבש בעל החוברת (לאורך כל החוברת, כפי שיבואר להלן), נקדים ונשאל על מה שכתב "שהנשים אינן לבושות בגדי שק בצאתן לרחוב", וכי באיזו תקופה קדומה הקפידו נשים לא לצאת לרה"ר אלא ב'בגדי שק'!! הרי דבר זה לא נמצא בשום פוסק ראשון או אחרון, ומה שידוע לנו הוא כי לבוש שק הוא מלבוש אבלים. ונראה שמחבר החוברת המציא את ה'בגדי שק' כדי ליצור 'ניגודים', ומשתמש הוא בשיטה הפסיכולוגית הישנה והמפורסמת שהראשון שהשתמש בה הוא ה'נחש הקדמוני' (כנזכר בהקדמת הספר 'חפץ חיים'), כי אחד מאופני פיתויי היצר הרע הוא לאסור הכל, ואומר לאדם 'אם אתה רוצה להקפיד כמו שצריך - הכל אסור', וכאשר האדם רואה שהוא לא יכול לחיות עם כל החומרות האלו הוא פורק את הכל ח"ו. והבן היטב.

עתה ניגש לעצם הנחת היסוד החוזרת ונשנית כמה פעמים בחוברת, שכיסוי ראש בפאה נכרית הוא 'כיסוי מכובד', ואילו כסוי ראש העשוי מבד הוא 'כיסוי שאינו מכובד'. [וכגון בעמ' 8 שהעתיק דברים משונים בשם הרב הנ"ל המשתיך לחוגי המזרחי, שהתיר את חבישת הפאות בזה הלשון: "כדי שנשי הרבנים והתלמידי חכמים לא תהיינה שפלות ובוזיות משאר העם המגלות שערן באיסור"].

והנה יש להתפלל, וכי אמותינו הקדושות שרה רבקה רחל ולאה הלכו בכיסוי שאינו מכובד!! האם כל הנשים בכל הדורות בכל התפוצות והגלויות שהלכו בכסוי העשוי מבד (כנזכר ברמב"ם ובשו"ע אה"ע קטו), האם כולן הלכו בצורה שאינה מכובדת!! האם רק כסוי ראש הדומה לגילוי ראש הוא נחשב הכסוי המכובד!!

במקורות שלנו, בספרי היהדות, מבואר שגילוי ראש הוא דבר שפל ובוזי, ע"י בבבא קמא דף צ. דהפוער ראש האשה משלם ארבע מאות זוז דמי בושת, וכן איתא ברש"י כתובות עב. דפריעת הראש ניוול הוא לאשה, (וכן מבואר בשבת סה. ברש"י שם). וכשנעמיק במקורות נמצא כי הסיבה שגילוי ראש נחשב כבזיון הוא מפני שזה היה סמל לפריצות, כגילוי הגוף, וכמו שכתב בהשגות הראב"ד (כלים פכ"ז הט"ז): "הזונות שמראות את שערן, והנקבים גדולים מאד ואין עליהם תורת בגד, שאינה ראויה אלא לזונות" עכ"ל. וכן כתב רש"י על הגמ' בשבת לד. 'זונות מפרכסות זו את זו, ופירש"י: "מפרכסות זו את זו - את שער חברתה להיות נאה".

מעשה, אחר שנתבאר שגילוי ראש האשה בשוק הוא דבר מבזוה, א"כ גם אם נניח שע"י פאה השיער נחשב מכוסה מעיקר הדין, מ"מ היאך אפשר להעלות על הדעת כי רק דבר הדומה לגילוי ראש הוא ה'מכובד', ואילו כיסוי ראש פשוט ואמיתי הוא דבר 'שאינו מכובד'? [והרי זה כמו לומר שחליפה מכובדת היא חליפה הדומה לחליפה קרועה...]. והגם שבזמנינו התהפכו היצירות והרחוב פרק מעליו את מסווה הבושה והולכים כחיותיו יער ולא יתבוששו, ובעיניהם גילוי ראש הוא דבר מכובד, מ"מ כל אחד מבין שאין זה שייך אלינו. זוהי עזות מצח וחוצפה גדולה לומר כי כיסוי ראש במטפחת הוא 'כיסוי שאינו מכובד', ולא אמנע מלומר כי ריח של רפורמה נודף מדבריו, כאילו צריך להתאים את צורת כיסוי הראש לפי רוח הזמן הנושבת בעולם, וכל המשתמש במושגים כגון אלו אין ספק שהדבר נובע מתוך פזילה אל הרחוב ומחוסר יציבות עצמית, או מעלבון בשמירת הדת רח"ל.

למעשה, בעל החוברת לקח לעצמו מטרה זדונית אחת, והיא - לצייר לעיני הקורא את חובשת המטפחת כאשת עם הארץ, חסרת טעם, כאשה שאינה מצליחה בחינוך הילדים וסובלת מבעיות של שלום בית באופן כרוני וכו', אולם אנו מכירים מציאות אחרת, בירושלים, בבני ברק, ובכל המקומות, של נשים החובשות מטפחת צנועה (לא 'בנדנה' וכדו'), ורבות מהן נשות תלמידי חכמים מובהקים, ראשי ישיבות, רבני קהילות ומוצי"ם מפורסמים, המגדלות את ילדיהן על טהרת הקודש, לתורה ויראת שמים, ונוחלות הצלחה גדולה בזה, ויש להן חן יהודי טהור ונקי, באופן שניתן לומר בהחלט כי הן הסתדרו יפה גם ללא 'עזרת' הפאה ה'נכרית'. ומקרא מלא דיבר הכתוב "אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בוי". והיא הנותנת - על ידי הידור בצניעות כסוי הראש יש סייעתא דשמיא מיוחדת בגידול הילדים ובשלום הבית, וכמו

שהפליג בזוה"ק בפרשת נשא בגודל שכר האשה המדקדקת בצניעותה, וכפי שצינו זאת גדולי ישראל במכתבם בענין כיסוי ראש במטפחת.

ב. כתב בחוברת עמ' 4: "במרומצת השנים חובשות הפאה התרבו בעקבות לחץ כבד של גדולי הדור שעודדו את השימוש בפאה", ובהמשך הביא מס' אחד שכ': "בין חרדי גרמניה פאה נכרית היתה תנאי כל יעבור, וכבר לא ראו בה היתר בדיעבד אלא כיסוי שיער מועדף ואף ראו בה את סמל הצניעות, וחינכו ועודדו לחבישתה, עד שהביטוי "שייטל יידענע" הפך לכינוי לאשה שמדקדקת במצוות". ובעמ' 5 כ' עוד: "עכ"פ במערב אירופה הפאה הפכה סמל הצניעות והדקדוק במצוות וכו' וחבישת הפאה ביטאה קבלת עול מלכות שמים בשלמות, ולא היה דבר אחר שכה המחיש את העובדה שאשה מבטלת את רצונותיה לרצון ה' כמו חבישת הפאה".

והעניו זועק ומקומם, מה ענין שמיטה אצל הר סיני? מה כל זה נוגע אלינו? וכי גדולי ישראל עודדו את השימוש בפאה דוקא ולא במטפחת? וכי הפאה היתה סמל הצניעות לעומת המטפחת? והלא באותה תקופה הרוב המוחץ של הנשים הלכו בגילוי ראש (כמש"כ שם עמ' 5), וכשכך היה המצב רח"ל ניתן אכן להבין שגדולי הדור עודדו את השימוש בפאה [של פעם, ראה תיאורה לעיל פ"ה אות א], והפאה היתה אז סמל הצניעות וביטאה קבלת עול מלכות שמים, אך מה נוגע כל זה כאשר אנו דנים על פאה כנגד מטפחת? משל למה הדבר דומה, למקום שנפרץ בו ענין התפילה עד שלא היו מתפללים כלל, והיו יחידים שהיו מתפללים ביחידות, וכמובן שבהתאם למצב הם היו נחשבים לצדיקי העיר ותפילתם ביטאה קבלת מלכות שמים בשלמות, הניתן להזכיר זאת כאשר דנים על תפילה בציבור ולטעון שאדברה התפילה ביחידות היתה סמל לשמירת המצוות וכו'!?

היום ב"ה אכשור דרא. הצעירים של היום אינם מסוגלים להבין את המצב שהיה באירופה באותה תקופה. היהדות החרדית היתה מושפלת בביטוי לעג וקלס מכל עבר, היתה בושה לצאת לרחוב עם כסוי ראש, ובפרט לאחר מלחמת העולם הראשונה התדרדר המצב יותר ויותר, וכמעט כל הנשים לא עמדו בניסיון והלכו בגילוי ראש, ביניהן נשות רבנים ומגידים שיעורים מפורסמים! יעוין מש"כ הגרבי"ז יעקובזון זצ"ל בספרו 'דברי בן שלמה' דף שו: "הייתי בעיר גדולה בלטויה, וביקרתי שם את הרב, ואשתו כיבדה אותי בכוס יין, ולא רציתי לשתות מפני שעה המגולה, והרב גער בי מאד, ואמר לי **שרבות מנשי רבני ליטא הולכות כן!**" וידועים דברי הערוך השולחן סי' עה ס"ז: "ועתה בואו ונצווה על פירצות דורנו בעוה"ר, שזה שנים רבות שנפרצו בנות ישראל בעוון זה והולכות בגילוי הראש...", וכ"כ ה'בן איש חי' פרשת בא אות יב: "הנשים בערי אירופא שדרכן לילך תמיד פרועי ראש מותר לקרות כנגדן כיון **דכל הנשים דרכן בכך**". [נבספר 'לעבדו בלבב שלם' (תולדותיו של הגה"צ רבי זיידל אפשטיין זצ"ל) עמ' 90 מסופר שכ"כ היה קשה אז לבני הישיבות למצוא שידוך שתסכים לכסות את ראשה (בפאה) עד ש'גדולי הדור וראשי הישיבות הנחו את התלמידים שכיון שאין ברירה שלא יעשו מכך תנאיי' ויסכימו להנשא עם אשה שתלך בגילוי ראש!]. אשר על כן, לא ניתן להביא ראיה גם מחבישת הפאה של נשות גדולי ישראל דאז, כיון שבמצב כזה כמעט ולא היה שייך אחרת, וגם חבישת פאה דרשה מסירות נפש [מחמת מראיהן הגרוע של הפאות אז, כמבואר לעיל פ"ה אות א, ולא כדברי המחבר דנן אשר ברצותו להתכחש לעובדה זו חיפש

סיבות אחרות לקושי שהיה אז בחבישת הפאה וכתב (עמ' 5): "חבישת הפאה היתה כרוכה גם בהוצאות מרובות וגם היתה מחייבת את קציצת השיער ובכלל היתה מכבידה על הנשים", ולא כן הדבר, אלא "חבישת הפאה היתה כרוכה בויתור על המראה היפה של השערות הטבעיות". וכן מובא בשם הגה"צ רבי יוסף ליס זצ"ל שאמר בזה"ל: "במקומינו לא רצו הנשים לכסות שיער ראשן, ואפילו פאה נכרית לא הסכימו לחבוש, **כי הפאות היו נראות כגוש שיער נוקשה ומגושם**, ומי שהסכימה לחבוש פאה נכרית היה זה מצד יצר הטוב, כי פאה של זמנם היתה מכוערת וגרועה הרבה משיער".]

ועי' מש"כ ב"שבט הלוי" ח"ה סי' רז אות ב': "וכבר ידוע מרבותינו גדולי הדורות, שדעת שלטי הגבורים... הם דעת מיעוט נגד רוב מחמירים, מ"מ **במקומות שא"א להעמיד הדת על תילה בזה סמכו עצמם על המקילין** בזה (ווי"א גם המקילין לא כווננו לזה)...".

עתה תבין כמה השתבש בעל 'ותשקוט הארץ' שכתב (עמ' 5): "לא היתה קיימת מציאות במערב אירופה בדורות האחרונים שאשה "תחמיר" שלא לחבוש פאה...", והנה אין ידוע מנין לו זאת, ואמנם אין זו קושיא, שכן דרכו של המחבר דן להמציא סיפורים שלא היו מעולם, אך מ"מ גם אם נאמר שכן היתה המציאות, זהו משום שכמעט לא היה שייך אחרת מפני הבושה וכנ"ל, שכן הרוב המוחלט של הנשים החרדיות לא כיסו כלל את ראשן.

[בנותן טעם להביא כאן את מה שכתב בשו"ת משנה הלכות (ח"ב אה"ע סימן ש) בענין זה: "לאורן הגלות של אלפיים שנה ובני ישראל מפוזרים במדינות שונות, בעוה"ר הרבה מנשי בניי אפילו שומרי תורה לרגל המצב המקום והזמן הקילו בכמה דברים ובפרט במלבושי כבוד וצניעות, וסמכו כמה פעמים על דיעבד ומקום סכנה עד יעבור זעם, או בכלל נהגו במנהגי הנכרים במקומותיהם, ושוב ההרגל נעשה טבע ומהדעבד נעשה לכתחילה, ונשאר להם זה כמנהג המקום ובכלל 'תורת אימך'. וכבר כתב בספר חסידים (סימן תתש"א) וז"ל 'כמו שמנהג הנכרים כן מנהג היהודים ברוב מקומות, כגון אם הנכרים גדורים בעריות כך יהיו בני היהודים הנולדים באותה עיר'. ועיין רמב"ם (פ"ו ה"א מהלכות דעות), דרכם של בני אדם להמשך וכו' (עיי"ש ברמב"ם). והיות כי באותם המקומות הרחוקים לפעמים לא היו להם גדולי וחכמי התורה כלל, וגם אם היו, לכמה דברים לא היה ביד החכמים לחזור ולהעמיד הדת על תילה, קיימו בעצמם מאמר חז"ל (סוטה מח). 'אמר רב יוסף זמרי גברי ועני נשי - פריצותא, זמרי נשי ועני גברי - כאש בנעורת, למאי נפק"מ - לבטולי האי מקמי האי' [נפרש"י - לבטולי האי מקמי האי - אם אין שומעין לנו לבטל את שניהם, נקדים לבטל את זה שהוא כאש בנעורת. עכ"ל], אבל פשוט דתרוויהו יש לבטל. והכי נמי כן לענין מנהגים ומנהגים שונים ממקומות שונים" עכ"ל].

ג. והנה על התיבה "תחמיר" הוסיף בעל החוברת מרכאות, כלומר שאין בכיסוי מטפחת שום חומרא, **וזהו סילוף!** כיון שבכל הדורות התייחסו הפוסקים לפאה בתור 'שאלה' הלכתית, וגם הפוסקים שהתירו את חבישתה **מעולם לא כתבו כי זהו הכיסוי המועדף!** צא וחפש בכל ספרי המתירים באותה תקופה ולא תמצא אפילו פוסק אחד שאמר שהפאה עדיפה!

וכיון שהמחבר דן נגע בנקודה חשובה זו, גם אנחנו נרחיב מעט את היריעה בנושא זה, ונלקט מדברי גדולי ישראל, פוסקי הדור המובהקים, ונראה כי לדעתם, דעת תורה, **הכיסוי הראוי והמועדף הוא כיסוי העשוי מבד**, ולא כסוי העשוי משיער.

בספר "משמרת מועד" עמ"ס שבת ח"ב עמ' צ אות י כתב בשם **מרן הגר"ש אלישיב שליט"א**: **'בודאי מטפחת עדיפא**, שהיא "חלק" ויוצא יד"ח כל הפוסקים, ובודאי שהמהדרת בזה זוכה לברכות האמורות בזה"ק פרשת נשא שהובא במג"א ומ"ב (סימן ע"ה סק"ד), בבנים גדולים פרנסה ועוד'.

וכ"כ בספר 'אשרי האיש' (פסקי מרן הגר"ש שליט"א) ח"א עמ' עט: "נשאל רבינו הרי מצוי שיוצאות קצת שערות במטפחת, והשיב דמנלן שבפאה נכרית אינו כן, והוסיף שאף אם יהיה כן שהמטפחת זזה ולא הפאה, מ"מ **מטפחת עדיף**, כי בדרך כלל מה שמתגלה מהמטפחת הוא רק השערות שבצדדים שזה רק חומרא [וכמש"כ שם עוד: "אמר רבינו שהשער שבצדדים אינו נכלל במה שנהגו להחמיר כהחת"ס"], אבל פאה נכרית הוא מחלוקת בעיקר ההלכה, וסיים **שהאומרים שפאה נכרית עדיפה על מטפחת הם דברים בטלים**".

וכ"כ הגרמ"מ קארפ שליט"א במכתבו (סיון תשס"ד): "יומה נאדר היה המראה בשבוע זה, כאשר באו קבוצת נשים קמיה דמרן הגר"ש אלישיב שליט"א ובישרו לו אשר נשים רבות בימים אלו קיבלו עליהן לילך אך ורק עם מטפחת המכסה כל הראש, ומרן שליט"א **הרעיק עליהן ברכות ועודן שימשיכו לחזק בנות ישראל בכך**... וגם אני הייתי באותו מעמד ואמר לי מרן שליט"א שאני יכול לפרסם הדברים".

וכן כתב מרן הגר"ש ואזנר שליט"א במכתבו (טבת תשנ"ו): "**ישמח ליבנו** על אשר שמענו שנשים קיבלו על עצמן **לדקדק בצניעות**, וחזרו למנהג ישראל מקדמת דנא **לכסות ראשן במטפחת ולא בפאה נכרית** כדי לצאת ידי דעת כל הפוסקים. מה טוב ונאה דבר זה, וכמה גדר טהרה וגדר קדושה מתווסף בכך, וודאי שזכותן רבה בזה, ובפרט בעת כזאת אשר **הפאות החדשות ברובן הגדול אינן לפי גדרי הצניעות**... לזאת הנני מצטרף לחזק ולאמץ את הני גיבורי כח המתעוררות **להחליף מפאה נכרית למטפחת**, ומברכן מקרב לב בבני חיי ומזוני רויחי ובריות גופא וכל מילי דמיטב". וחתמו על מכתב זה גם הגרמ"י לפקוביץ שליט"א, הגר"נ קרליץ שליט"א, האדמו"ר מוויזניץ שליט"א והגר"נ גשטטנר זצ"ל.

וכ"כ מרן הגר"נ קרליץ שליט"א בכתב ידו (ט"ז אדר ב' תשס"ה): "באתי בזה לחזק ידי הנשים שהתחזקו **לכסות ראשן בבגד ממש ולא בכסוי העשוי משערות**, אחרי שנתעוררו שאפשר להכשל בזה בכמה איסורים חמורים, וראויים לברכה **והלואי שירבו כמותן בישראל**". ובספר 'חוט שני' הלכות צניעות עמ' נד, לאחר שהביא את מחלוקת הפוסקים בענין פאה נכרית סיים בזה הלשון: "ואשרי מי שמדקדקת בצניעותה לכסות את ראשה לפי כל הדעות". מבואר כי כסוי ראש במטפחת הוא הכיסוי הראוי לכל מי שרוצה לדקדק בהלכה.

וכן דעת **מרן הגר"ש זאזא אוערבאך זצ"ל**, כפי שכתב יבלח"ט בנו הגאון רבי שמואל אויערבאך שליט"א (במכתבו - סיון תשס"ד): "וכבר העדתי עדות נאמנה אשר כן היה דעתו ורצונו של אאמו"ר גאון ישראל זללה"ה אשר נשי ישראל **יכסו ראשן במטפחת**. וגם ראיתי בעיני צערו הגדול של אאמו"ר זללה"ה על הפאה ה"נכרית" שנתפשטה בקרב שלומי אמוני ישראל, ה' ירחם" עכ"ל. [נסיפר הג"ר ברוך אויערבאך זצ"ל שנכת בשעת מעשה כאשר בתקופה שקרו מספר אסונות ונפטרו כמה וכמה אברכים ונשים צעירות ה"י באו קבוצת נשים לאביו מרן

הגרש"ז זצ"ל לשאול מה צריך לתקן, והשיב להן בזה הלשון: **"לדעתי בהכל אשמות הפאות!** אינני מתכוון רק לפאות הארוכות, **אני מתכוון גם לקצרות!"**]

עוד כתב **מרן הגר"ש אויערבאך שליט"א** במכתבו הנ"ל: "והן עתה אשר זכינו להתעוררות גדולה בזה, ואשר יש בזה גם גדר למכשול של תקרובת עבודה זרה ומיאוס של עבודה זרה ועובדיהם, וגם תהילה לדי' יתברך אשר זה גרם להתעוררות גדולה לחזור למנהג ישראל מקדמת דנא - להחזיר עטרת ראשינו של בית יעקב נשי ישראל, **וחס ושלוש לא לבוא לקרר ולצנן בדבר נשגב כזה באמתלאות שונות!** בנות ישראל, חזקו ואמצו, ולא ליבוש מפני המלעגים והמקררים, החזירו עטרת יופי הצניעות על ראשיכם, ותתברכו בשובע נחת דקדושה מבניכם ובנותיכם תוך בריות גופא ונועם ד', ותתברכו בזה ובבא בכל מכל כל".

ועוד כתב במכתבו באדר תשס"ה: "באתי בזה בדברי חיזוק, באשר שמועה טובה שמענו אשר הרבה אברכים יקרים שיחיו לקחו על עצמם לחזק עצמם בדבר נשגב ביסודי היהדות הצניעות והקדושה, ולקחו על עצמם להתחזק ולחזק אחרים **כנגד הפירצה הנוראה של פאה נכרית...** תחזקנה ידיכם, וכל הנוהרים בזה וילבשו על ראשם **כמנהג מקדמת דנא ולא פאה נכרית**, שיזכו להרבה ברכה והצלחה בכל, ובריות גופא, ושובע נחת דקדושה מכל צאצאיהם שיחיו שיחיו תלמידי חכמים יראי ד', ובזכות זה ישמרנו ד' ית"ש מכל נגע ומחלה רח"ל, ואך בריאות שלמה ונועם ד' יהא עלינו כל הימים, ונזכה ע"י כך לגאולה שלמה".

מרן הסטייפלר זיע"א לא קנה לבנותיו פאה לחתונה כיון שלא רצה שתכסנה את ראשן עם פאה אלא עם מטפחת, וכך הן הולכות עד היום. (כך סיפרו לנו תבלח"ט הרבנית ברזם והרבנית ברמן). וכן העיד הגה"צ רבי דן סגל שליט"א: "בצעירותי הייתי אצל מרן הסטייפלר זצ"ל, ושאלתינו בענין כיסוי הראש, והשיב לי שמטפחת זה עיקר מה שראוי לכתחילה ובפרט מי שרוצה לדקדק בהלכה, ואם האשה מתעקשת אפשר לה להניח מלפנים פס דק קטן מפאה" (מתוך קלטת).

ד. כתב בחוברת 'ותשקוט הארץ' (עמ' 4): "במרוצת השנים חובשות הפאה התרבו בעקבות 'לחץ כבד' של גדולי הדור שעודדו את השימוש בפאה ונשותיהם חבשו פאה 'בעידוד בעליהן', כגון **הרב מבריסק...** וכן העיד **הרב שך זצ"ל** על אשתו של **החפץ חיים** וכו'".

אמת היא שנשותיהם הלכו עם פאה, אך מניין לו לבעל החוברת שהם 'לחצו' על כולן לכסות דוקא בפאה ולא במטפחת? ומניין לו עובדה זו שהם עודדו את נשותיהן ללכת דוקא בפאה?! זהו סיפור שלא היה ולא נברא! ואין לבעל החוברת שום ראיה לדבריו (אם היה לו מקור כלשהו הוא לא היה מוותר עליו), אלא הוא פשוט נשען על הנחה 'הגיונית' ש'מסתמא' כך היה. ומסתבר לומר שנוח לו לבעל החוברת לחשוב שכך היה, והוא שיכנע את עצמו בזה עד כדי כך שהוא חושב שזו מציאות, וצריכים שלשה מישראל לעמוד כנגדו ולומר לו 'חלמא טבא חזיתא'...

ולגופו של ענין, מהנהגת נשות גדולי ישראל באירופה אין להביא ראיה שזוהי ההנהגה הרצויה גם לכתחילה, וזאת עקב המצב באותה תקופה וכפי שנתבאר לעיל אות ב'.

וכיון שהזכיר המחבר את גדולי ישראל הנ"ל שכביכול 'עודדו את השימוש בפאה ונשותיהם חבשו פאה בעידוד בעליהן', נביא בזאת מספר ציטוטים ממקורות נאמנים:

בקובץ 'אוצרות ירושלים' (תשל"ד, חלק קמז) כי הג"ר אלעזר בריזל זצ"ל: "הנני מפרסם מה ששמעתי מפי הרב צבי זקס נכד רבינו בעל הח"ח, ששמע מפי הסבתא שלו, **שבעלה הוא רבינו זצ"ל הזהירה בפירוש לא לצאת בחוץ בפאה נכרית** בלי שום מכסה". [ועי' גם בספרו 'גדר עולם' שכל כולו נכתב כדי לעורר על פירצת גילוי הראש, ואעפ"כ לא הציע הח"ח את האפשרות של כיסוי בפאה נכרית אלא בביתה וכדי לפתור בעיית דברי קדושה כנגד שיער, ולא העלה כלל פיתרון זה בשוק].

בספר 'הכתר והכבוד לחי העולמים' מסופר: "שח הגאון רבי משולם דוד סאלאווייציק שליט"א: "פעם ישב אבי, מרן הגרי"ז זצוק"ל עם שני ת"ח, ושמעתי בבירור איך שהוא אומר להם מפורש: '**דער היתר פון שייטלען, איז זייער א שוואכער היתר**' (ההיתר של הפאות הוא היתר מאד חלש), והאריך והדגיש תיבת 'זייער' מאד". (וראה עוד 'עובדות והנהגות לבית בריסק' ח"ב עמ' מז שהובאה אימרה זו של הרב מבריסק).

[וראה עוד מש"כ בעמח"ס 'השם לנגדי' מב"ב במכתבו: "וכן מרן רשכבה"ג ר' אלעזר מנחם מן שך זצוקל"ה, אשתו הרבנית הלכה תמיד במטפחת, כפי ששמענו מהרבנית ברגמן תחי' שהאמא שלה אשת מרן הרב שך זצוק"ל הלכה תמיד עם מטפחת ומעולם לא חבשה פאה. ומה שמפיצים כהיום מודעות בשם הרב שך זצ"ל שהיה סבור שבנות ישראל צריכות ללכת דוקא עם פאה, שאלתי ע"ז את נכדו הר"ר אשר ברגמן מח"ס אורחות חסידך ועוד, ואמר לי **שהכל שקר וכזב!**"]

ה. כתב 'ותשקוט הארץ' עמ' 34: "צריך לדעת שחבישת מטפחת אצל בעלת תשובה לעיתים מעידה שעדיין לא קיבלה על עצמה הכנעה ל'חרדיות' שהרי המעבר לפאה כרוך בשינוי תפיסה מהותי בדומה לקושי שבחבישת כיפה שחורה לראשו של איש".

בטרם נתייחס לדבריו הנבובים נספר עובדה שהתרחשה לאחרונה: סיפר לי רכו בארגון 'ערכים' על סערה שהתחוללה במהלך ישיבת צוות של הארגון, כאשר אחד הפעילים הציע שיאמרו לנשים מתחזקות הנמצאות בשלבים הראשונים ועדיין לא הגיעו לשלב של כיסוי הראש, כי הן יכולות לכסות ראשן בפאה יפה ומכובדת וכו', מיד קמו מספר פעילים והביעו התנגדות נחרצת, והיו שציטטו בעד הרעיון, ומתוך הסערה קם המנהל ואמר - הוויכוח הוא לחינם, כפי הידוע לי מנסיון של שנים, לא זכור לי אשה נשואה שחזרה בתשובה שחבשה פאה לראשה, החוזרות בתשובה סולדות מזה, לכן חבל להציע להן זאת כי זה רק ירחיק אותן. כמו כן סיפר אותו מנהל כי כמעט בכל סמינר 'ערכים' יש מי ששואל את השאלה החמורה הזו על הנשים החרדיות מדוע הן הולכות עם פאה שנראית יותר יפה משיער, וכי הן צבועות?! ואפילו לגדולי המרצים אין תשובה להשיב. [ואמנם יש רבנים שאומרים את האמת ללא חת, כמו הרב יוסף שליט"א, שסיפר שכאשר שואלים אותו בסמינר על הנשים החרדיות ההולכות עם פאות יפות וטבעיות וכו', הוא עונה שנודע לו שבגיהנום עדיין לא נתפסו כל המקומות ויש עוד מקומות פנויים...]

הסיבה האמיתית לכך שבעלות תשובה אינן רוצות לחבוש פאה היא בדיוק מאותה סיבה שהנשים החרדיות רוצות לחבוש פאה במראה טבעי. ונסביר את הענין, הנה בחוברת 'ותשקוט הארץ' כתב (בעמ' 33) כי הנשים החרדיות הצדקניות רוצות לעשות פאה כדי להשוותן עם שאר נשים העושות באיסור, וא"כ נמצא כי חבישת פאה במראה טבעי היא תוצאה של 'פזילה' של נשים חרדיות לעבר הרחוב החילוני. מאידך, בעלות התשובה רוצות להכנס פנימה, לברוח מהרחוב, הן רוצות לחזור למקורות, לבית היהודי האמיתי כפי שנראה מדורי דורות. זאת ועוד, יודעות הן כי גדולי ישראל מורים כי בוודאי כסוי במטפחת עדיף מפאה, והגם שיש רבנים שלא מורים כן למעשה לנשים החרדיות כיון שהם חוששים שזה יביא אותן ללחץ וכדו', מ"מ לבעלות תשובה שאין להן שום בעיה לכסות במטפחת, ואדרבה, יש להן סלידה טבעית מהפאה, כו"ע מודים שיש לומר להן כי מטפחת עדיף.

אם נתבונן נראה כי בכל הדורות כיסו את הראש במטפחת, ועל כך יעידו כל הציורים והתבליטים המתארים את הבית היהודי, כיצד ציירו את האשה מדליקה נרות שבת, וכי עם פאה! תמיד האם בישראל היתה מכסה ראשה בכיסוי העשוי מבד, עד לפני כמאה וחמישים שנה, אשר באשמת הצאר הרוסי ובהשפעת המשכילים הארורים השתנתה הצורה של האם היהודיה, והחלו ללכת בגילוי הראש, עד אשר החלו ללכת עם פאה בתור הרע במיעוט. נמצא איפוא כי הפאה היא שארית שנשארה מהשפעת הצאר הרוסי והמשכילים, לכן אם נהיה אמיתיים נאמר את האמת הפשוטה כי הפאה איננה 'הכנעה לחרדיות' אלא 'הכנעה להתדרדרות'!

ו. כולנו יודעים שמצב צניעות נשות בני התורה בזמנינו ובפרט בנושא הפאות הינו בשפל המדרגה. והנה לאחרונה ישנה מגמה של 'חרדים מתקדמים', כמו בעל החוברת 'ותשקוט הארץ', המורים שיש להעדיף פאה כדי שתהיה לבעל 'שמירה' שלא יכשל בהסתכלות על אשת חברו החובשת פאה, כמשל המפרסם של 'חכמי חלם' שיסדו בית חולים סמוך לכביש שבור במקום לתקן את הכביש, וד"ל.

והעיוות זועק לשמים, היאך ייתכן לומר שחבישת הפאה היא כדי לשמור על הבעל כאשר הבעל כמעט ואינו רואה את אשתו עם הפאה, ועיקר חבישת הפאה נעשית מחוץ לבית לעיני אנשים זרים! היש שקר גס יותר מזה!!

[וכבר נודעו בזה דברי מרן **החפץ חיים** זיע"א בספרו 'גדר עולם' פ"ד וז"ל: "ואל יטעה אותה היצר שתנצל מן הדין מפני שהיתה צריכה להתקשט עצמה לעיני בעלה שלא תתגנה עליו, כי באמת זוהי טעות, דזה שייך רק בביתה לבד ולא בשוק!". וכ"כ מהר"י לוריא (דו"ז של המהרש"ל) בספרו 'משיבת נפש' פ' כי תשא: "אכן בין האומות הוא מצוה להם להתקשט בכל מיני קישוטים כדי להציל בעליהם מן החטא, אך שיתקשטו בבתייהם נגד בעליהם לבד ולא יצאו בקישוטים לחוץ". ועי' מש"כ הגאון רבי מנשה קליין שליט"א גאב"ד אונגוואר בספר 'בית רחל' עמ' 48: "וימרגלא בפומי לפרש, שכל כבודה כשהיא פנימה ושם ממשבצות זהב לבושה, כלומר בבית היא לובשת משבצות זהב מלבושי כבוד הכל בבית, אבל לא לאחרים.

וההיפך ברשעים. ובאחשוורוש כתיב 'להראות העמים והשרים את יפיה', אבל בנות ישראל הצנועות 'פנימה ממשבצות זהב לבושה' [.

זאת ועוד, שכל 'פתרונם' הדמיוני הוא רק לאברכים, אך מה יעשו בחורי חמד שנכשלים בכך מידי יום ואין להם 'פת בסל' ואכן רבה העזובה, ה' ירחם, כפי ששמענו מכמה וכמה משגיחים, שנפילות רבות של הבחורים הצעירים בזמנינו הנגרמות מראיות אסורות והרהורים רעים, נגרמות מהנשים 'שלנו', חובשות הפאה היפה [ה'צנועה' וה'מכובדת' וכו'], רח"ל. ואוי ואבוי להם מיום הדין!

ז. **בעמ' 33 כ':** "טענו בעלי החוברות שבת שתתרגל לראות את אמה חבושה במטפחת הרי תמשיך את מסורת הצניעות, ואילו בת שתראה את אמה חובשת פאה הרי תחבוש פאה שאינה צנועה", וכו' ע"ז המחבר: "תאוריה זו אינה עומדת במבחן המציאות וכו' ובת המרגישה שאמא שלה משדרת מסכנות על כך שאינה יפה כשכנתה החובשת פאה - הרי במקרים רבים נוצרת אצלה שאיפה לנהוג אחרת כשתוכל ולאחר נישואיה פורקת היא עול וכו' ודוקא בת שראתה אמא שמשתדלת להיות תמיד מטופחת ונאה וכו' עשויה לשאוף לחקות וכו'", ע"כ דברי ההבל.

ראשית, טענה זו אינה מ"בעלי החוברות" אלא מרבנים חשובים, כגון **הגה"צ ר' סנדר ערלנגער שליט"א** שכתב במכתבו (סיון תשס"ד): "אמנם כהיום שנפרץ ענין הפאות הבלתי כשרות וצנועות... **בודאי שמטפחת הוא שמירה מעולה לדורות**, ונחשב הרבה יותר מעבר להידור הלכה, והוא **גדר וסייג** שלא להימשך אחרי האיסור המגונה והפרוץ שדשו רבים בהיתרו ע"י שעבר ושנה נעשה להם כהיתר". [ויעויין ג"כ במכתבם של גדולי ישראל שליט"א (סיון תשס"ד) שחבישת המטפחת היא "**חיזוק גדרי הצניעות**, באשר הפאות החדשות ברובן הגדול אינן לפי גדרי הצניעות"].

והנה המחבר אכן צודק ש"בת המרגישה שאמא שלה משדרת מסכנות על כך שאינה יפה כשכנתה החובשת פאה - הרי במקרים רבים נוצרת אצלה שאיפה לנהוג אחרת כשתוכל ולאחר נישואיה פורקת היא עול", אלא שכדרכו הציג המחבר את חובשת המטפחת באופן זה כדבר המובן מאליה ומתלווה באופן טבעי לחבישת המטפחת, והתעלם מנשים רבות **החובשות מטפחת צנועה ללא שום תחושת מסכנות**, אלא אדרבה, בהרגשת 'ויגבה לבו בדרכי ה' ', מתוך שמחה פנימית על המראה היהודי האמיתי, השקט והצנוע, ועל השחרור מכבלי המוסכמות האומללות אשר מיום ליום מרחיקות את החברה החרדית מן הצניעות האמיתית ומדרכי אמותינו הקדושות. נשים כאלו, המהוות את רובן המכריע של חובשות המטפחות הצנועות, אין ספק שהסיכויים שבנותיהן תכסנה את ראשן בצניעות לאחר נישואיהן **גדולים בהרבה** מאשר אצל חובשות הפאה ה'צנועה', אשר בנותיהן תמשכנה ב'מסורת' הפאה אך הפאה ה'צנועה' שלהן תהא כזו שנחשבה לפריצות חמורה אצל אמן כשהיתה בגילן, כאשר מוכיחה המציאות וכפי שניתן להוכיח בכל אלבום תמונות משפחתי, והרי לנו "חינוך לצניעות" לתפארת...

וסיים המחבר ב'עדות' מדהימה: "ועד הייתי לסעודת שבע ברכות ששתי המחוננות חבשו מטפחת וכמעט כל בנותיהן חבשו פאות ארוכות". והנה לפ"ז נוכל ג"כ לומר כי מעתה עלינו

לעזוב ח"ו את לימוד התורה, שהרי עדים אנו לתלמידי חכמים בעלי מידות מושחתות!... והמבחן האמיתי צריך להיות באופן כללי, והדבר ברור שחבישת פאות ארוכות מצויה הרבה יותר [גם באופן יחסי!] בקרב בנות לאמהות החובשות פאה מאשר אצל בנות לאמהות החובשות מטפחת צנועה! [שבמקרים רבים ממשיכות גם בנותיהן להימנע לגמרי מחבישת פאה]. **וכמעט שאין בנמצא כיום בת החובשת פאה שאיננה ארוכה יותר מהפאה שחובשת אמה!**

[וב'תמצית הדין' בעמ' 51 הוסיף בזה המחבר משפט מזעזע, המלמד על יחסו המזלזל לנושא הצניעות, וז"ל הטמא: "מה שחששו שחבישת פאה צנועה תוביל לחבישת פאה שאינה צנועה על ידי בתה נסתר מהנסיך (כבר נתבאר שבכל אלבום תמונות משפחתי ניתן להווכח באמיתות ה"נסיך"...), וכאשר מתירים חבישת פאה - יכולים לנתב את הנטיה ולשכנע לחבוש פאות צנועות, וגם אם לא מיד לאחר חתונתן - אך כמה שנים לאחר מכן כבר תחבוש פאה שפחות מושכת תשומת לב...". כלומר, גם אם במשך כמה שנים לאחר חתונתה תלך הבת בפריצות, לא נורא, לא צריך להתרגש, עדיין אין זה מצדיק לוותר על חבישת הפאה בכדי למנוע זאת... **והדברים מזעזעים!** שוב נוכחים אנו לראות כיצד הדבקות בחבישת הפאה ומערכת ההגנה העצמית שבאה בעקבותיה, מערערת את כל יסודות הצניעות וגורמת לקלות ראש נוראה בנושא חמור זה].

פרק ז'

סוגיית פאה נכרית

הנה לא ייעדנו את דברינו לרדת לפרטי סוגיית פאה נכרית, אבל תוך כדי קריאה בחוברת 'ותשקוט הארץ' ראינו כמה וכמה טעויות נוראות, לכן החלטנו להעלות על הכתב מעט מהשגיאות של המחבר דנן, שהן טעויות המוסכמות על כולם, וגם אלו שמתירים פאה יודו כי המחבר דנן לא מצא ידיו ורגליו בסוגיא, אע"פ שהוא מציג את עצמו כאחד שלמד את הסוגיא לאורך ולרוחב.

א. בעמ' 9 כתב: "במשנה (כתובות עב.) פרטו בין שאר הנהגות הפריצות הנכללות ב'מצא בה ערות דבר' גם את היוצאה וראשה פרוע - כלומר ששערה אינו מכוסה, ובגמ' למדו זאת מכך שהכה הוצרך לפרוע את ראש הסוטה".

והטעות ברורה - המשנה בכתובות אינה מדברת על גילוי ראש גמור שאסור מדאורייתא, אלא על עוברת על דת יהודית היוצאת לשוק בקלתה, דהיינו בכסוי עם חורים. אולי זו טעות 'קטנה' אבל רשלנית למדי. טעויות כאלו ואחרות חוזרות ונשנות לאורך כל החיבור, דבר המעיד כי כותב החוברת מזלזל ברמה של החיבור התורני.

ב. הנה הגם שמצינו שבזמן חז"ל נשים השתמשו בפאה נכרית, מ"מ אין זה מוכיח שמותר ללכת ברה"ר בפאה מגולה. המעיין בכל לשונות רבותינו הראשונים נוכח לראות בבירור כי הפאה

מעולם לא שימשה ככסוי ראש (כהיום) אלא השתמשו בפאה כתחליף לשיער מחובר. נשים קרחות וזקנות השתמשו בפאה כדי שלא יתגנו על בעליהן, ומקום הקישוט בפאה היה במקום בו היה מותר ללכת גם בגילוי הראש, דהיינו בבית ובחצר שאין הרבים בוקעים בו.

ונצטט מדברי רבותינו הראשונים. **הערוך** (ערך "פאה") כתב: **"אשה שאין לה רוב שיער** לוקחת שיער מנשים אחרות ומשימה על ראשה שנראה כמו שהוא שיער" עכ"ל. **הר"י מלניל** (דף סד ע"ב ד"ה בכבול) כתב בזה הלשון: **"פאה נכרית שהיא כעין כיפה, עשוי משער חברתה משום דיש לה מועט, אי נמי משום דיש לה שער לבן ושער חברתה שחור"** עכ"ל. ובזה הלשון כתב גם **הר"ן** בחידושו (שם ד"ה יוצאה אשה). **הרשב"א** (שבת דף סה.) כתב: **"אין אשה מתקשטת עצמה באותה כיפה (של צמר) אלא אשה שהיא קרחת מפאת ראשה, והיינו דתני לה בהדי פאה נכרית"** עכ"ל. ועיין עוד בפירושו **הרע"ב** (שבת פ"ו מ"ה). וכן כתב **רש"י** בערכין (דף ז:): **"רגילות היו נשים כששערן מועט לקשור שיער נשים נכריות לשערן והוא פאה נכרית"** עכ"ל. וכ"כ **המאירי** (שבת סד. ד"ה ובכבול): **"וענין פאה נכרית היא קליעת שער עשויה משער חברתה, אם מפני ששלה מועט, אם מפני שהוא לבן"** עכ"ל. והנה, אם נניח שהפאה היתה מגולה ברה"ר ככסוי ראש נאה, מדוע רק נשים קרחות וזקנות הוצרכו לחבוש פאה, ומדוע לא מוזכר שנשים צעירות התקשטו בפאה?

זאת ועוד, מלשון **רש"י** ושאר ראשונים מוכח כי הפאה היתה מונחת בתוך השיער ולא כסתה את השיער, וממילא לא ניתן לומר שיצאו כך לרה"ר, וז"ל **רש"י** (שבת סד: ד"ה פאה נכרית): **"קליעת שיער תלושה וצוברתה על שעה עם קליעתה שתראה בעלת שיער"** עכ"ל. מבואר בדברי **רש"י** כי הפאה אינה כהפאה המצויה כיום אשר מכסה את כל שערות הראש, אלא הפאה היתה חתיכת קליעת שיער כעין צמה הניתנת על הראש, וממילא צריך לומר שאשה שיצאה לרה"ר בפאה נכרית הוצרכה לכסות את ראשה במטפחת או בצעיף. כ"כ בשו"ת תשובה מאהבה (סימן מ"ז) וז"ל: **"פרש"י קליעת שיער תלושה וצוברתה וכו', על כרחך הפאה מכוסה, דאיך יצדק שתהלך בזה מגולה הא איכא על כל פנים שערות עצמן, והיאך הלכה מגולה בהני שערות, אף שהמה מועטין, וכי בטל ברוב שייך כאן"**, עכ"ד. וכן כתב בשו"ת הסבא קדישא (ח"ב סי' א') בדעת **רש"י**: **"ברור דהפאה תחת השבכה דוקא (שבכה - כסוי ראש העשוי מבד), לפי מה שפירש רש"י ומפרשים דהוא (הפאה) כמו חתיכת שיער קלועה (כעין צמה קלועה) וצוברתה עם קליעתה, דאינה עשויה הפאה כמו כובע גדול שמכסה כל שיער ראשה אלא שהרבה משערות ראשה בגלוי"** עכ"ל. וכן לשון **רבינו ירוחם** (ני"ב ח"א): **"קליעת שיער תלושה שמעורבת עם שערותיה על מנת שתראה בעלת שיער"** עכ"ל. וכן לשון **הטור והשו"ע** (או"ח סי' שג סעיף יח): **"קליעת שיער שקולעת בתוך שעה"** עכ"ל. נמצא כי הפאה לא היתה מכסה את השיער אלא מונחת בתוך השיער. וממילא, אשה שיצאה לרה"ר בפאה"נ היתה צריכה לכסות את ראשה בצעיף או במטפחת.

וראה מה שכתב **המהרי"ל דיסקין** (בקונט' אחרון סימן ריג) דאין שום מקור מהש"ס להתיר לצאת לרה"ר בפאה נכרית מגולה, ומה שבזמן חז"ל התקשטו הנשים בפאה נכרית היה זה דוקא בחצר, וז"ל: **"רק לחצר אמרו ובאינה מעורבת, אבל לרה"ר עדיין מנ"ל"** עכ"ל.

נמצא כי אין שום מקור מבוסס מהש"ס להתיר יציאה לרה"ר בפאה מגולה. והנה המחבר דנן ברוב 'גאונותו' מצא המון 'מקורות' מהש"ס [בנוסף של 'מסתמא'] להתיר פאה ברה"ר, דבר המוכיח על שטחיותו בהבנת הדברים.

ג. בעמ' 48 ביאר המחבר שמהגמ' בנזיר כח: מבואר שמותר ללכת בפאה מגולה ברה"ר, וז"ל: "מאחר והתירו לבעל להפך את נזירותה כדי שלא תתגנה בעיניו ולא אמרו לו שיתפסק בכיסוי כפי שרגיל לראותה ברה"ר - מוכח שיש בעלים שכלל אינם מורגלים במראה נשותיהם בכיסוי אף ברה"ר אלא רק במראה שיער [בחצר - בשער גלוי, וברה"ר - פאה]".

וזו טעות מבוארת, דכיון דהבעל היה רגיל לראותה בבית או בחצר מקושטת בשערה כיצד אפשר לומר לו שיתפסק בכיסוי כפי שהולכת ברה"ר? ובפרט שהרי בזמנם היו הנשים רוב הזמן בביתן ומיעטו לצאת לרה"ר.

זאת ועוד, מדבריו משמע כי רוב הנשים הלכו עם פאה מגולה ברה"ר, ולא שם לב שהוא סותר דברי עצמו שכתב לעיל (עמ' 43 בהערה): "מסתבר שבזמן הגמ' לא היה הדבר (חבישת פא"ג) נפוץ". [ובעמ' 11 כ': "מסתבר מאד שבימי הראשונים חבישת הפאה לא הייתה נפוצה"]. ובסוף החוברת בעמ' 50 שוב סתר דברי עצמו וכתב בדיוק להיפך: "משמעות הגמרות הנ"ל שחבישת הפאה הייתה רווחת ומטרת חבישתה הייתה שהאשה תהא נאה בעיני בעלה... שתהא נאה בעיני ע"י חבישת הפאה אף במקום שהרבים מצויים בו כי חכמים היו מעוניינים שלא תתגנה בעיני בעלה בהיותה שונה משאר הנשים". סתירה זו מעידה על הגישה השטחית של מחבר החוברת המאוסה...

[סתירות אלו ואחרות נמצאות לכל אורך החיבור. למשל - בתחילה הוא כותב כי מותר ללכת עם פאה יפה ולא אכפת לנו אם היא מגרה את היצרים, ולאחר כמה עמודים הוא כותב להיפך - אין הפאה אמורה להכשיל כיוון שהכל מורגלים בה, כנראה הוא עדיין לא החליט אם מותר ללכת באופן שמכשיל אחרים... כמו כן בהמשך החוברת הוא כותב הוא כי חבישת הפאה הונהגה ע"י גדולי ישראל ולא מתוך פריצות, ולאחר כמה עמודים הוא כותב כי הפאה התחילה ע"י נשים מודרניות שרצו להתדמות לנשים החילוניות...]

זאת לאחר שבתחילת החוברת (עמ' 3) כתב בלשון מדברת גדולות: "יש לדעת שאת המאמר צריך לקרוא בתשומת לב, תגובות קשות קיבלתי ממי שקרא את המאמר באופן שטחי וטעה בהבנתו". כנראה בעל החוברת התבלבל במבנה המשפט וצריך להפוך את דבריו באופן זה: "יש לדעת שאת התגובות צריך לקרוא בתשומת לב, משום שכותב המאמר ניגש לנושא באופן שטחי וטעה בהבנתו!"

ד. בעמ' 27 כ': "מפורש בגמ' ובראשונים שיצאה בחוטי שער משלה או של חברתה, ובתוס' רי"ד (שבת נז.) פירש שחוטים אלו מכסים את שערה". וחזר על כך שוב בסוף החוברת בעמ' 43 בזה הלשון: "בתוס' רי"ד (שבת נז.) פירש שחוטים אלו מכסים את ראשה" עכ"ד.

וכוונתו לדברי התוס' רי"ד שבת נז. ד"ה טבילה שכתב: "דהני דתני לא תטבול טעם בא ליתן על מאי דאמר לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן, דלדילמא שלפא ומחויא ליכא למיחש, שאין דרכה של אשה לגלות שערה משום פריצות". [וחוטי צמר ופשתן וחוטי שיער

עניינם אחד כמבואר למעין]. וכן להלן סד: כתב: "קשיא לי, דבחוטי שער ליכא למיחש למשלף ואחוויי, דגנאי הוא לה לגלות שיערה". וממה שכתב התוס' רי"ד "שאין דרכה של אשה לגלות שיערה", הסיק בעל החוברת שהחוטאי צמר ופשתן וחוטאי שיער היו מכסין את הראש.

והנה רש"י נז. וסד: ביאר להדיא על חוטי צמר וחוטאי שיער "שקולעת בהן שיערה", וכ"כ המאירי בתחילת הפרק: "ושלשתם עשויים לקלע בהם שער ראשה". ולהתוס' (נז. ד"ה במה) החוטים לא היו נתונים בתוך הקליעה, [דאם היו בתוך הקליעה לא היה חשש שתסירם בשעת הטבילה משום שאסור לסתור את קליעת השיער כשם שאסור לקלוע שיער כדאיתא בפרק המצניע צד:], אלא היתה קושרת בהם את השיער כדפירש הר"ן לדעת התוס', (וכעין מה שקרוי היום גומיה לאסיפת שיער וכיו"ב). ומבואר מזה שחוטאי שיער לא כיסו את הראש אלא היו חוטים בעלמא לקליעת השיער או לקשירתו. וכן משמעות לשון שאר הראשונים, שחוטאי שער הם חוטים בעלמא. אלא שרוצה המחבר דנן לומר דמדכ' התוס' רי"ד שלא תשלוף את החוטים "דגנאי הוא לה לגלות שיערה" מוכח שהוא חולק על כולם ומפרש פירוש חדש בחוטי צמר וחוטאי שיער, שלא היתה קולעת בהם שיערה אלא מכסה בהם את ראשה. **אמנם זו טעות חמורה**, דהתוס' רי"ד בעצמו באותו דיבור (נז.) בהמשך כתב בפירוש דמטרת החוטים היתה **"לקלע בהם שיערה"** וכפירש"י!

ומש"כ התוס' רי"ד שלא תסירם כיון שאין דרכה לגלות שיערה, הביאור בדבריו הוא פשוט, דכיון שהחוטים [חוטי צמר חוטי פשתן וחוטאי שיער] היו קלועים או כרוכים על השיער (כעין גומיה), והשיער היה מכוסה בשבכה, ממילא כדי לשלוף את החוטים היתה צריכה להסיר את השבכה מהראש, ולאחר מכן להוציא את החוטים, ואת זה בודאי לא תעשה האשה משום שזו פריצות לגלות את שיערה ברה"ר. וכעין מה שמצינו בהיתר יציאה בבירית לרה"ר בשבת (שבת סג.), דלא שלפא לבירית ברה"ר דלא תגלה שוקה, והתם בודאי אי אפשר לומר שהבירית היתה מכסה את השוק, אלא הבירית היתה מחזיקה את הבתי שוקים שלא יפלו, והסרת הבירית היתה כרוכה בגילוי השוק, לכן לא חיישינן שתסיר את הבירית להראות לחברותיה ברה"ר. והכי נמי בתוס' רי"ד, החוטים לא היו מכסים את השיער אך הסרתם היתה כרוכה בגילוי השיער.

וראה עוד ספר התרומה (סימן רמ) שכתב: "והא דתנן גבי תכשיטין לא תצא אשה בטוטפת וסרבוטין כו' ולא בעיר של זהב היא ירושלים דדהבא כו' דילמא שלפא ומחויא ומתיי' לה ד' אמות ברה"ר, ואם הם תחת הצעיף מותר, משום דלא מגלה ראשה" עכ"ל. והם הם הדברים, כיון שהחוטאי שיער מונחים תחת השבכה, אין חשש שמא תשלפם ברה"ר להראות לחברותיה, דלא תגלה שיערה ברה"ר.

עוד אפשר לפרש בתוס' רי"ד, דהטעם דלא חיישינן שתשלוף את החוטים להראות לחברותיה הוא משום שהחוטים היו אוגדים את שיערה, וכאשר תשלוף את החוטים יתפזר שיערה האסוף ויתגלה מבעד לשבכה. כשם שמצינו במחט שאוגרת בה שיערה (שבת ס.) דלא חיישינן שמא תשלוף את המחט להראות לחברותיה (ותוליד ד"א ברה"ר) כיון שע"י שתשלוף את המחט יתגלה השיער שכרכתו על המחט (עיי"ש ברש"י ד"ה אוגרת).

עכ"פ, נמצא כי מהתוס' רי"ד אין אפילו סרך ראייה שמותר לאשת איש לצאת לרשות הרבים בפאה נכרית מגולה, דהתוס' רי"ד מיירי בחוטי שיער בודדים הכרוכים או קלועים בשערה מתחת לשבכה, ותו לא מידי.

וראה שו"ת בית יצחק (שמעלקיס, סימן יד אות ו) ובשו"ת הסבא קדישא (ח"ב סי' א ד"ה הגם הלום), שהביאו את לשון התוס' רי"ד הנ"ל, ולא עלה על קצה דעתם להסיק מדבריו שמותר לאשת איש לצאת לרה"ר בכיסוי העשוי משיער, והוא מהטעם הפשוט הנזכר לעיל. [ויתרה מזאת, מהמשך דברי התוס' רי"ד שכתב "רק לטבילה חיישין משום שאחר שתסירם בשעת טבילה שוב אין רשאים לקלע בהם שערה", דייק בשו"ת בית יצחק דהפאה לא היתה מגולה ברה"ר אלא היתה מכוסה תחת השבכה עיי"ש].

תימה גדולה, מנין הרהיב עוז בנפשו בעל החוברת דן לסלף את דברי רבינו בעל התוס' רי"ד, ולכתוב בפשיטות "בתוס' רי"ד פירש שחוטם אלו מכסים את ראשה", דבר שלא נזכר בתוס' רי"ד אלא רק מתוך דיוק משובש. ובפרט כאשר רבותינו האחרונים ראו והביאו את התוס' רי"ד הנ"ל ולא למדו מדבריו להתיר אלא בדיוק להיפך. (מחבר החוברת דן מציג את עצמו כאחד הבקיא בסוגיא שעבר על דברי האוסרים והמתירים, כמו שכתב כמה פעמים בשם 'כל האוסרים' או 'כל המתירים', ובעמ' 39 פצה את פיו, פי האתון, על דברי האוסרים כי הם 'לא הורגלו בשיטת הפסיקה הליטאית הלומדת את הדינים ממקורם' וכו', ועל כל כיוצא באלו נאמר 'איסיתרא בלינא...').

וכאן המקום להזכיר כי הראשון שהמציא משפט מעוקל זה שהתוס' רי"ד סובר שהחוטם היו מכסים את הראש, הוא בעל הספר 'כדת וכדין' (ומסתבר שהוא המקור לשיבושו של בעל החוברת דן), שכתב (פ"ז אות ל): "וראייה עצומה שחוטי שיער דמתני' דשרי לצאת בהן לרה"ר בשבת גלויים לעין כל מתוס' הרי"ד... הרי להדיא שבחוטם גלויים עסקין דאם תסירם תגלה שערה, דאם הם תחת השבכה לא תגלה בהסרתן את שערה". וחזר על שטות זו בהמשך דבריו ביתר שאת בזה הלשון (אות טז): "ולעהדיא פי' התוס' רי"ד שהסרת חוטי הצמר ופשתן וחוטי השיער יגרמו לפריעת ראשה, הרי דהם עצמם מהוים כסוי הראש ולא שמכוסים הם בשבכה". ולאחר שהניח יסוד רעוע זה בתוס' רי"ד בנה עליו בניינים, תילי תילים, ורצה ללמוד כך גם בדברי רש"י ובר"י מלוגיל, גג על גג, מגדלים פורחים באויר, מעשה תעתועים הבל ואין במוועיל, ללא יסוד משען ומשענה בדברי רבותינו הראשונים והאחרונים, כמבואר היטב לעיל, בראיות ברורות.

תם ולא נשלם

כאמור בהקדמה, ב'ותשקוט הארץ' ישנם עיוותים ושיבושים רבים, ובחוברת זו לא עמדנו על כולם אלא רק על חלק מהם, ותן לחכם ויחכם עוד.

המעוניין להשיג חומר (ספרים, חוברות, דיסקים ועוד)
בנושא הצניעות יוכל לפנות ל :

ירושלים : 02-5810763 (חומר רב איכותי ומגוון מכל הסוגים)

שידוכים למשפחות בני תורה המעונינות במטפחת : 05276-45446 (בשעות הערב)